

Kültür ve İletişim

culture&communication

Yıl: 29 Sayı: 57 (Year: 29 Issue: 57)

Mart 2026 - Eylül 2026 (March 2026 - September 2026)

E-ISSN: 2149-9098

2026, 29(1): 190-228

DOI: 10.18691/kulturveiletisim.1813425

****Araştırma Makalesi****

Dijital Yayın Platformlarında Cinsiyet Temsilleri Nasıl Yapılandırılıyor? Netflix ve Disney+ Orijinal Türk Yapımlarının Karşılaştırmalı Analizi*

Kübra ERDEN, Elif ÇEVİK*****

Öz

Bu çalışma, Netflix ve Disney+ platformlarında yayımlanan altı Türk orijinal dizisindeki (Kuş Uçuşu, Kimler Geldi Kimler Geçti, İstanbul Ansiklopedisi [Netflix]; Aktris, Arayış, Cahil Periler [Disney+]) toplumsal cinsiyet temsillerini nitel içerik analizi yöntemiyle incelemektedir. Butler'ın performatif cinsiyet, Mulvey'in erkek bakışı ve Hall'un temsil teorilerine dayanan araştırma kadın, erkek ve queer kimliklerin bu dijital platformlarda nasıl inşa edildiğine odaklanmaktadır. MAXQDA yazılımı aracılığıyla gerçekleştirilen analiz sonucunda elde edilen kodlar; kadın temsillerini özerklik arayışı ve ataerkil normlarla müzakere; erkek temsillerini hegemonik ve alternatif performanslar; queer temsillerini ise görünürlük ve norm karşıtlığı izlekleri üzerinden ortaya koymaktadır. Bulgular, platformların anlatı stratejileri ve görsel estetik tercihleri arasında belirgin bir tematik ayrışmaya işaret etmektedir. Netflix dizilerinde bireysel özerklik, norm reddi ve kopuş odaklı kodların (örn. kariyer hırsı, toksik ilişkiyi sonlandırma) daha merkezi bir konumda inşa edildiği; Disney+ dizilerinde ise toplumsal cinsiyet temsillerinin aile odaklı uzlaşma, topluluk kabulü ve çatışma çözümü çerçevesinde (örn. seçilmiş aile, aidiyet) daha baskın yapılandırıldığı gözlemlenmiştir. Görsel düzeyde Netflix'in dramatik estetiği bireysel meydan okumaları vurgularken, Disney+'ın nötr estetik tercihleri toplumsal uzlaşmayı öncelemektedir. Çalışma, küresel platformların yerel bağlamlardaki ideolojik etkileşimini kod frekansları ve karakteristik sahne çözümleriyle somutlaştırarak dijital medya literatürüne katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet temsilleri, Platform ideolojisi, Nitel içerik analizi, Netflix, Disney+, Türk dizileri

* Geliş Tarihi: 30.10.2025, Kabul Tarihi: 19.03.2026

** Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Orcid no: 0000-0003-2799-2428, kubraa.erden@gmail.com

*** Milli Eğitim Bakanlığı

Orcid no: 0000-0002-4728-2450, elifcvik2010@gmail.com

****Research Article****

How Are Gender Representations Constructed in Digital Streaming Platforms? A Comparative Analysis of Original Turkish Productions on Netflix and Disney+*

Kübra ERDEN^{}, Elif ÇEVİK^{***}**

Abstract

This study examines gender representations in six Turkish original series broadcast on Netflix and Disney+ (As the Crow Flies, Thank You Next, Istanbul Encyclopedia [Netflix]; Actress, The Hunt, The Ignorant Angels [Disney+]) through qualitative content analysis. Grounded in Butler's gender performativity, Mulvey's male gaze, and Hall's representation theories, the research focuses on how female, male, and queer identities are constructed within these digital platforms. The codes derived from the analysis conducted via MAXQDA software reveal female representations through the lenses of the quest for autonomy and negotiation with patriarchal norms; male representations through hegemonic and alternative performances; and queer representations via themes of visibility and norm-resistance. The findings indicate a distinct thematic divergence between the platforms' narrative strategies and visual aesthetic preferences. It is observed that in Netflix series, individual autonomy, norm rejection, and dissociation-oriented codes (e.g., career ambition, terminating toxic relationships) are constructed in a more central position. Conversely, gender representations in Disney+ series are more dominantly framed within family-oriented reconciliation, community acceptance, and conflict resolution (e.g., chosen family, sense of belonging). On a visual level, while Netflix's dramatic aesthetics emphasize individual challenges, Disney+'s neutral aesthetic choices prioritize social harmony. By operationalizing the ideological interaction of global platforms within local contexts through code frequencies and characteristic scene solutions, this study contributes to digital media literature and gender theories.

Keywords: Gender representations, Platform ideology, Qualitative content analysis, Netflix, Disney+, Turkish series

* Received: 30.10.2025, Accepted: 19.03.2026

** Middle East Technical University

Orcid no: 0000-0003-2799-2428, kubraa.erden@gmail.com

*** Ministry of National Education

Orcid no: 0000-0002-4728-2450, elifcvik2010@gmail.com

Dijital Yayın Platformlarında Cinsiyet Temsilleri Nasıl Yapılandırılıyor? Netflix ve Disney+ Orijinal Türk Yapımlarının Karşılaştırmalı Analizi

Giriş

Netflix ve Disney+ gibi akış platformlarının yükselişi, medya tüketimini önemli ölçüde dönüştürmüştür, izleyiciler tercihlerini geleneksel televizyondan isteğe bağlı dijital servislere kaydırmıştır (Kaur ve Ashfaq, 2023, s. 20). Bu değişim, platformların erişilebilirliği ve çeşitli içerik sunumlarıyla desteklenmekte olup, kişiselleştirilmiş izleme deneyimlerine yönelik artan talebi karşılamaktadır. Örneğin, 2023'ün dördüncü çeyreğinde, Türk izleyiciler video-on-demand platformlarında günlük ortalama 2 saat 53 dakika harcamış (We Are Social, 2024), bu süre geleneksel televizyon tüketimini aşmıştır. Bu eğilim, medya ortamının daha geniş bir dijitalleşme sürecini yansıtmaktadır; internet kullanımı günlük ortalama 4 saat 56 dakika ile televizyon izleyiciliğini geride bırakmıştır. Küresel akış platformlarının yaygınlaşması, yalnızca içerik tüketimini çeşitlendirmekle kalmamış, aynı zamanda yerel yayıncıları rekabetçi ve dijital odaklı bir pazara uyum sağlamaya yönlendirmiştir.

Dijital akış platformları, farklı ideolojik çerçeveler içinde faaliyet göstermektedir: Netflix bireycilik anlatıları vurgularken, Disney+'ın aile odaklı değerlerle uyumlu olduğuna dair çalışmalar mevcuttur (Jenner, 2018, s. 112; Wasko, 2020, s. 65). Türkiye'de, geleneksel toplumsal cinsiyet normları ve medya sansürünün kültürel üretimi şekillendirdiği bir bağlamda, akış platformları, kadınlar, erkekler ve queer kimlikleri kapsayan toplumsal cinsiyet temsillerinin nasıl inşa edildiğini incelemek için benzersiz bir merceğe sunmaktadır.

Geleneksel Türk medyası üzerine yapılan çalışmalar artsa da akış dizilerindeki toplumsal cinsiyet temsillerine dair sistematik analizler hâlâ sınırlı kalmaktadır. Bu çalışma, bu boşluğu doldurmayı amaçlayarak dijital yayın platformlarındaki altı Türk orijinal diziyi incelemektedir¹: *Kuş Uçuşu*, *Kimler Geldi Kimler Geçti*, *Bir İstanbul*

¹ Bu çalışmada incelenen dizilerin Türkçe isimlerinin İngilizce karşılıkları, yayıncı platformların (Netflix ve Disney+) küresel kütüphanelerinde (IMDb ve resmi platform arayüzleri) kullandıkları resmi uluslararası başlıkları ifade etmektedir. Literatürde "Thank You, Next" (*Kimler Geldi Kimler Geçti*) ve "Istanbul Encyclopedia" (*Bir İstanbul Ansiklopedisi*) gibi adlandırmalar, yapımların küresel dağıtım ve indeksleme süreçlerindeki resmi kimlikleri baz alınarak metne dahil edilmiştir.

Ansiklopedisi (Netflix) ve *Aktris*, *Arayış*, *Cahil Periler* (Disney+). Araştırma soruları şunlardır: (1) Netflix ve Disney+'daki Türk yapımı dizilerde kadınlar, erkekler ve queer kimlikler, diyaloglar ve görsel anlatılar aracılığıyla nasıl temsil edilmektedir? (2) Netflix'in bireysel özgürlük ve özerklik temaları ile Disney+'ın aile ve topluluk odaklı ideolojileri, Türk yapımı dizilerde toplumsal cinsiyet temsillerini nasıl şekillendirmektedir?

Bu çalışma, küresel platformların Türkiye'deki yerel toplumsal cinsiyet normlarıyla nasıl müzakere ettiğini inceleyerek, akış medyasında toplumsal cinsiyetin ideolojik inşasına dair medya ve toplumsal cinsiyet çalışmalarına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

Medyada Toplumsal Cinsiyet Temsilleri

Medya, toplumsal cinsiyet kimliklerinin inşasında önemli bir rol oynar ve genellikle kadınları duygusal, erkekleri otoriter, queer kimlikleri ise marjinalize edilmiş veya heteronormatif çerçeveler içinde sunan stereotipleri yeniden üretir (Connell, 2005, s. 71; Wood, 1994, s. 32). Bu temsiller, toplumsal normları pekiştirerek veya sorgulayarak kültürel anlamlar üretir ve bireylerin cinsiyet algılarını şekillendirir. Özellikle televizyon ve ana akım medya platformları, geniş kitlelere ulaşarak bu normların yaygınlaşmasında etkili olur. Bu süreç, temsillerin yalnızca stereotiplerle sınırlı kalmayıp, söylem ve iktidar ilişkileri üzerinden işlediğini göstermektedir. Medya, kültürel temsilleri üreterek toplumsal gerçekliği inşa eder ve anlamlandırır (Hall, 1997, s. 17; van Zoonen, 1994). Feminist medya çalışmaları bağlamında, cinsiyet temsilleri iktidar dinamikleriyle iç içe olup, toplumsal cinsiyetin nasıl inşa edildiğini ve sürdürüldüğünü ortaya koymaktadır (van Zoonen, 1994). Öte yandan son yıllarda, küresel akış medyasının (örn. Netflix, Disney+) yükselişi, toplumsal cinsiyet temsillerinin hem yerel hem de küresel bağlamlarda nasıl inşa edildiğini anlamak için yeni bir alan açmıştır (Jenner, 2018, s. 112).

Kadın temsilleri, medyada sıklıkla duygusal kırılabilirlik, fedakârlık veya nesneleştirme gibi stereotiplerle ilişkilendirilir. Bu bağlamda Wood (1994), kadınların televizyon dizilerinde genellikle romantik ilişkiler veya ailevi roller üzerinden tanımlandığını belirtir (s. 32). Özellikle Türk kültüründe kadın rolleri, patriyarkal yapılar içinde *pazarlık* stratejileriyle şekillenmektedir. Kadınlar, kültürel normlar ve toplumsal beklentiler karşısında güvenlik ve yaşam seçeneklerini optimize etmek için

belirli uzlaşmalara girer (Kandiyoti, 1988). Türk kültüründe kadınların toplumsal cinsiyet rolleri, geleneksel ataerkil düzenlemeler ve modernleşme süreçleri arasında gerilimli bir alanda konumlanır. Bu roller, fedakârlık ve aile odaklılık gibi kalıp yargılarla sınırlanırken, kültürel repertuar üzerinden yeniden üretilir (Ergül Güvendi, 2023). Örneğin, Türk melodram sinemasında kadın karakterler, geleneksel aile normlarına bağlılık ve fedakârlık gibi rollerle sınırlanırken, modernleşme süreçlerinde Avrupalılık simgeleri aracılığıyla özerklik ve bireysel özgürlük arayışları da belirginleşmektedir (Akpınar, 2015, s. 72). Öte yandan, Mulvey'in (1975) erkek bakışı teorisi, kadınların görsel temsillerde sıklıkla cinsel nesne olarak çerçevelendiğini öne sürmektedir (s. 11). Bu durum, özellikle popüler kültür ürünlerinde, kadın bedeninin yakın çekimlerle veya estetikleştirilmiş kostümlerle sunumuyla belirgindir. Örneğin, *Aktris* gibi dizilerde kadın karakterlerin görsel temsilleri, bu tür nesneleştirmeyi pekiştirebilir.

Postfeminist medya kültüründe ise kadın temsilleri, bireysel seçim, güç ve özerklik söylemleriyle maskelenerek yeni hassasiyetler üretir. Ancak bu söylemler sıklıkla cinsiyet eşitsizliklerini gizler ve feminizmin başarıya ulaştığı varsayımını temel alır (Gill, 2007). Postfeminizm, feminizmin kazanımlarını kabul ederken onun politik yükümlülüklerini aşma iddiasıyla hareket etmektedir. Kadınların tüketim, dönüşüm ve kişisel güçlenme pratikleri aracılığıyla tatmin olacağı varsayılır, ancak bu süreç sınıf, ırk ve yaş dışlamalarıyla sınırlıdır ve ataerkil yapıları sorgulamaktan ziyade yeniden üretir (Tasker & Negra, 2007). Butler'ın (1990) cinsiyet performativitesi kavramı bağlamında değerlendirildiğinde, bu temsiller cinsiyeti sabit bir öz olarak değil, tekrarlanan eylemler ve toplumsal normlar üzerinden inşa edilen bir "yapı" olarak gösterir. Medya, kadın kimliğini performatif olarak yeniden üretirken, ataerkil normlara meydan okuma potansiyeli taşısa da genellikle heteronormatif ve tüketim odaklı çerçevelerle sınırlı kalır.

Erkek temsilleri ise genellikle güç, otorite, duygusal mesafe, bağımsızlık ve rekabet gibi hegemonik erkeklik normlarıyla ilişkilendirilir (Connell, 2005, s. 71). Connell'in kavramsallaştırmasında hegemonik erkeklik, erkekler arasında ve erkeklerle kadınlar arasında hiyerarşik ilişkileri meşrulaştıran, kültürel olarak en saygın ve idealize edilen erkeklik biçimi olarak tanımlanmaktadır. Bu norm, medya gibi kültürel araçlar aracılığıyla sürekli olarak yeniden üretilir ve çeşitlilik gösteren

erkeklik pratikleri arasında baskın konumunu korur. Medyada hegemonik erkeklik temsilleri, erkekleri stoik, kontrolcü ve duygusal olarak kısıtlı olarak konumlandırırken, alternatif veya marjinal erkeklik biçimlerini (örneğin duygusal açıklık gösteren veya bakım rolleri üstlenen erkekleri) genellikle ikincil veya istisnai kılar (Hanke, 1992). Hanke, medya temsillerinde hegemonik erkekliğin geçiş sürecinde olduğunu ve alternatif erkekliklerin (örneğin daha duygusal veya aile odaklı) görünürlüğünün arttığını, ancak bu değişimlerin genellikle hegemonik normları kökten sorgulamak yerine onları yeniden tasarlayarak sürdürdüğünü belirtir (s. 74).

Ancak son yıllarda medyada “şefkatli erkek” veya “duygusal erkek” gibi alternatif erkeklik temsilleri de ele alınmaktadır. Örneğin, Netflix platformunda yayımlanan *Kimler Geldi Kimler Geçti* dizisinde Feyyaz karakterinin kadın karakteri teselli etme ve yemek yapma sahnesi (26:20’), geleneksel olarak kadınlara atfedilen duygusal emek rolünü bir erkek karakterin üstlenmesini yansıtır. Bu tür temsiller, hegemonik erkeklik normlarını kısmen sorgulasa da genellikle istisnai olarak kalır ve baskın normlarla çelişkiye düşer. Medya, bu alternatifleri hegemonik erkekliğin “geçiş” halindeki yeniden tasarımı olarak sunarak, erkek egemenliğini tehdit etmeden meşrulaştırır (Hanke, 1992, s. 74). Connell’in (2005) çerçevesinde bu temsiller, hegemonik erkekliğin medya üzerinden nasıl uyarlandığını ve birden fazla erkeklik biçiminin hiyerarşik ilişkiler içinde konumlandığını gösterir. Alternatif erkeklikler görünürlük kazansa da hegemonik idealin (güç, otorite ve duygusal kısıtlama) üstünlüğünü pekiştiren bir rol oynar.

Queer kimlikler medyada görünürlük kazansa da bu temsiller çoğunlukla heteronormatif sınırlar içinde sunulmakta (Gross, 2001, s. 88) ve toplumsal kabul ile dışlanma arasında salınan ikiliklerle çerçevelenmektedir (Dhaenens, 2013, s. 305). Gross, queer temsillerin tarihsel olarak "görünmezlikten yükseliş" sürecinde bile sıklıkla heteronormatif çerçevelere tabi tutulduğunu, yani kabul edilebilirlik için asimilasyon veya marjinalleştirme arasında sıkışıp kaldığını vurgular. Medya, queer kimlikleri ya stereotipik ve tehditkâr olarak ya da heteronormatif normlara uydurularak sunar. Bu süreç, heteronormativitenin medya aracılığıyla nasıl doğal ve kaçınılmaz bir arka plan haline getirildiğini gösterir.

Türkiye’de queer temsiller hem sansür uygulamaları hem de muhafazakâr toplumsal normlar nedeniyle sınırlandırılmaktadır. Son on yılda, bu temsiller hukuken

suç sayılmasa da devletin ve toplumun geleneksel bakış açıları nedeniyle ciddi kısıtlamalara maruz kalmıştır (Özbay ve Öktem, 2021). Bu kısıtlamalar, queer görünürlüğünün heteronormatif düzenin tehdit olarak algılanmasından kaynaklanmaktadır. Medya denetimi ve sansür, queer kimliklerin heteronormatif zaman ve mekân düzenine uymayan queer zaman ve mekân potansiyelini bastırır (Halberstam, 2005, s. 6). Halberstam, queer zamanı ve mekânı, heteronormatif aile, üreme ve ilerleme anlatılarının dışında kalan alternatif yaşam biçimleri olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda medya temsilleri, queer kimlikleri ya görünmez kılarak ya da heteronormatif sınırlar içinde tutarak bu alternatifleri engeller.

Ahmed'in (2006) queer fenomenolojisi çerçevesinde bakıldığında, heteronormativite, toplumsal mekânın ve nesnelere doğal yönelimlerini heteroseksüel normlara göre düzenlemektedir. Queer yönelimler ise bu normatif çizgilerin dışına çıkarak yönelim bozukluğu (disorientation) yaratır ve mevcut düzenin görünmez varsayımlarını ifşa eder (s. 3-5). Medyada queer temsiller, bu yönelim bozukluğunu sınırlayarak queer bedenlerin ve arzuların heteronormatif doğru yönelime iletilmesini sağlar. Sansür ve kısıtlamalar, queer kimliklerin erişilebilir olmasını engelleyerek heteronormatif mekânın sürekliliğini korur.

Freeman'ın (2010) "queer temporalities" kavramı ise, queer temsillerin heteronormatif krononormativite -yani üretkenlik, aile ve üreme odaklı doğrusal zaman- karşısında nasıl bağlandığını ele almaktadır. Medya, queer tarih ve geleceği ya geçmişe hapsederek ya da normatif zamana uydurarak queer potansiyeli sınırlar. Türkiye bağlamında sansür örnekleri, bu temporal bağları somutlaştırmaktadır. Queer karakterler, ulusal/ahlaki değerlere uymadığı için üretimden çıkarılır ve queer zamanın alternatif akışları engellenir.

Devletin ulusal ve ahlaki değerlere aykırı görülen içerikleri yasaklama ve denetleme yetkisi, queer temsillerin medyada yer almasını doğrudan etkilemektedir. Bu yetki, 1 Ağustos 2019 tarihli ve 30849 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik (2019) ile güçlendirilmiş olup, internet ortamından sunulan radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin lisanslanması, iletimi ve denetlenmesini düzenleyerek RTÜK'e (Radyo ve Televizyon Üst Kurulu) geniş yetkiler tanımaktadır. Yönetmelik, medya hizmet sağlayıcıların editoryal sorumluluğunu ve içerik denetimini

kapsamaktadır. Bu çerçevede millî ve manevi değerlere aykırı veya kamu düzenini bozucu içeriklerin engellenmesi, lisans iptali veya katalogdan çıkarılması gibi mekanizmalar queer temsillerin görünürlüğüne sistematik olarak kısıtlar.

Örneğin, *If Only* dizisinde eşcinsel bir karakter yer aldığı için çekim izni verilmemesi nedeniyle Netflix, karakterin senaryodan çıkarılması talebini reddederek dizinin tüm üretimini iptal etmiştir (Vivarelli, 2020; Euronews, 2020). Bu olay, yönetmeliğin sağladığı denetim mekanizmalarının queer içeriklere yönelik önleyici sansür uygulamalarını somutlaştırmaktadır. Uluslararası platformların Türkiye'deki operasyonel özerkliklerinin ve hareket kabiliyetlerinin ne ölçüde sınırlandırılabilirliğini göstermektedir. Özbay ve Öktem (2021), Türkiye'nin "queer zamanları"ni neoliberal otoriterlik, kültürel kutuplaşma ve devlet kurumlarının queer ifadeleri ağır kısıtlamalarla kontrol ettiği bir dönem olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda sansür ve kısıtlamalar, queer kimliklerin hukuki olarak suç olmasa da fiili olarak marjinalize edilmesini ve görünmez kılınmasını sağlar (s. 117–120).

Akış Platformları ve İdeolojiler

Akış platformlarının yükselişi, medya tüketim alışkanlıklarını dönüştürerek içerik üretiminde ideolojik çerçevelerin önemini artırmıştır. Netflix ve Disney+ gibi platformlar, ideolojik yaklaşımları doğrultusunda içerik stratejilerini şekillendirir ve bu durum toplumsal cinsiyet temsilleri üzerinde belirgin bir etki yaratır (Jenner, 2018, s. 112; Wasko, 2020, s. 65). Platform çalışmaları literatüründe Netflix, televizyonun yeniden icadı (re-invention of television) sürecinde, algoritmik kişiselleştirme ve küresel erişim odaklı bir model olarak konumlanmaktadır. Bu model, bireysel tüketim tercihlerini ön plana çıkararak neoliberal bireycilik ve kişisel özerklik temalarını güçlendirir (Jenner, 2018). Lobato (2019), Netflix'in ulusal sınırlar ve küresel dolaşım arasındaki gerilimi nasıl yönettiğini inceleyerek platformun uluslararası yapısını vurgulamaktadır. Yerel pazarlara uyarlanmış içerikler üretirken aynı zamanda cinsel özerklik ve özgürleşme anlatılarını küresel ölçekte yaymaktadır (s. 70). Tryon (2015), on-demand kültürün dijital teslimat mekanizmalarını ele alarak Netflix gibi platformların izleyiciyi "istek üzerine" bireysel seçimlerin efendisi olarak konumlandığını ve bu sürecin ideolojik olarak neoliberal bireyciliği pekiştirdiğini belirtir.

Netflix, bireyselliği ve kişisel özerkliği ön plana çıkaran anlatılar sunmaktadır. Bu yaklaşım, özellikle kadın ve queer karakterlerin özerkliğini vurgulayan içeriklerle kendini gösterir (Lobato, 2019, s. 89). Örneğin *Kimler Geldi Kimler Geçti* dizisinde Leyla karakterinin duygusal özerkliği (19:56') bireysel direnç temasını yansıtmaktadır. Netflix, yerel bağlamları küresel izleyiciye hitap edecek şekilde yeniden yorumlamaktadır (Khazoom, 2025, s. 5). Allen (2024), *Sex Education* dizisi üzerinden yaptığı incelemede Netflix'in genç karakterleri kendi cinsel yaşamlarının otoritesi olarak konumlandığını ve queer ile seks-pozitif bir yaklaşımla cinsel özerkliği teşvik ettiğini vurgulamıştır. Bu temsiller toplumsal normlara karşı bedenleri ve arzuları üzerinde kontrol sahibi olma imkânı sunarak bireysel keşif ve özgürleşme süreçlerini merkeze almaktadır. Benzer şekilde, Calderón-Sandoval vd. (2025) Netflix'in kapsayıcılık politikalarını neoliberal feminizm çerçevesinde değerlendirerek platformun bireycilik ve kişisel seçim söylemlerini güçlendirdiğini, karakterler üzerinden bireysel başarı ve özerklik anlatılarını ön plana çıkardığını vurgulamaktadır. Afifulloh (2025) ise, orijinal Netflix filmlerinde kadın karakterlerin ataerkil yapılara karşı gösterdikleri bireysel direnç, kişisel mücadele ve özerk karar alma temalarını güçlendirdiğini tespit etmiştir. Bu bulgular Netflix'in içerik stratejisinin post-feminist ve neoliberal bireycilik ideolojisiyle uyumlu olarak izleyicilere bireysel özgürlük ve kendini gerçekleştirme odaklı anlatılar sunduğunu kolektif olarak desteklemektedir.

Buna karşın, Disney+ platformunun rakiplerine kıyasla daha aile odaklı anlatılar sunduğu ve toplumsal uyumu merkeze aldığı yönünde çalışmalar mevcuttur (Wasko, 2020, s. 65). Wasko, Disney'in tarihsel marka mirasını "fantazinin üretimi" (manufacture of fantasy) olarak ele alarak platformun aile dostu (family-friendly) ideolojisini, muhafazakâr değerler, etik saflık ve kolektif uyum üzerinden inşa ettiğini belirtmektedir. Karbalaee Shabani (2024), Disney+ ve Netflix film kataloglarını yaş rating dağılımları üzerinden karşılaştırarak Disney+'ın belirgin şekilde daha az olgun/yaş kısıtlanmalı içerik barındırdığını ve çocuk/aile dostu konumunu koruduğunu belirtmektedir. Balanzategui vd. (2024), Avustralyalı 7-9 yaş çocuklar ve ebeveynlerle yürütülen karma yöntemli araştırmada Disney+'ın çocuk merkezli marka kimliği sayesinde aile film geceleri ve ortak izleme (co-viewing) etkinlikleri için en tercih edilen platform olduğunu, algoritma yerine marka odaklı stratejinin aile uyumlu anlatıları kolaylaştırdığını tespit etmiştir. Öte yandan Sturgill (2019), SWOT ve PEST

analizleriyle Disney+'ın lansman stratejisini incelemiş ve platformun aile odaklı içerik politikası (R-rated içermeden), Pixar/Disney klasikleri ile Marvel/Star Wars'un güvenli uyarlamaları sayesinde "her aile üyesine uygun" bir yapı yarattığını ileri sürmüştür. Moss ve Waddell (2023) ise ebeveynle yapılan çalışmalarında Disney+'ı "dünyanın en mutlu yayın platformu" olarak nitelendirerek, platformun çocuk dostu algısının ebeveynlerin rating temelli olumsuz etki varsayımlarını ve ebeveyn kontrol kararlarına aracılık ettiğini belirtmiştir. Bu çalışmalar, Disney+'ın içerik kütüphanesinin aile birimi için optimize edildiğini göstermektedir.

Öte yandan Disney+ platformunun akış ideolojisi, tarihsel süreçte inşa ettiği 'aile odaklı' ve muhafazakâr anlatı geleneği ile yerel pazarlarda sunduğu *Aktris* dizisi gibi sert toplumsal eleştiri barındıran yapımlar arasında diyalektik bir gerilim barındırmaktadır. Platform, küresel pazarda Netflix gibi rakipleriyle rekabet edebilmek adına marka kimliğini evrilterek, Star kategorisi üzerinden daha karanlık, yetişkin odaklı ve sistem eleştirisi içeren temalara alan açmıştır. Bu bağlamda *Aktris* dizisi, Disney'in geleneksel 'mutlu son' ve 'etik saflık' prensipleriyle içerik düzeyinde zıtlık teşkil etse de platformun neoliberal feminizm ekseninde geliştirdiği 'kadın güçlenmesi' ve 'toplumsal cinsiyet adaleti' politikalarıyla kuramsal bir uyum sergilemektedir. Sonuç olarak platform, Türkiye gibi yerel pazarlarda kadın kimliğinin medya endüstrisindeki sömürsünü ve ataerkil baskı mekanizmalarını sorunsallaştırarak, kendisini sadece nostaljik bir aile platformu olarak değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümün ve yerel krizlerin takipçisi olan dijital bir aktör olarak yeniden konumlandırmaktadır.

İdeolojik farklılıklar, anlatı yapısının yanı sıra görsel estetikte de kendini göstermektedir. Netflix'in dramatik kamera açıları ve canlı görsel dili, bireysellik vurgusunu desteklerken, Disney+ daha nötr ve uyumlu bir görsellik sunmaktadır (Wayne, 2018, s. 89). Örneğin *Kuş Uçuşu* dizisi, kadın karakterlerin hırslı ve normlara karşı temsilleriyle dikkat çeker ancak bu temsiller bazen stereotiplere dönüşebilir. Disney+'ın *Arayış* dizisinde ise Nisan karakterinin cinsiyet-nötr kostümleri, daha kapsayıcı ama tartışmasız bir temsile örnektir.

Türkiye özelinde, Netflix'in bireysellik temelli anlatıları, yerel normlarla çatışarak daha görünür kadın ve queer temsilleri sunmaya çalışmaktadır. Ancak RTÜK'ün 2019'da yürürlüğe giren yönetmeliğiyle (Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik, 2019) bu temsiller sansürle

karşılaşmaktadır. Örneğin *Love 101* dizisinde eşcinsel bir karaktere dair referanslar kaldırılmış ve *The Mother* filmi, “aile yapısını değiştirme” gibi gerekçelerle kısıtlanmıştır. Bu durum, küresel medya anlatılarının yerel normlara uyum sürecinde karşılaştığı dirençleri göstermektedir. Disney+ ise daha temkinli içeriklerle ilerlediğinden, tartışmalı temsillere daha az yer verir. Son araştırmalar, platformların küresel ve yerel ideolojiler arasında denge kurmaya çalışırken toplumsal cinsiyet temsillerinin karmaşık bir müzakere sürecinden geçtiğini ortaya koymaktadır (Lobato, 2019, s. 102).

Türk Medyasında Toplumsal Cinsiyet

Türk medyası, ataerkil yapılar ve geleneksel normlar doğrultusunda şekillenen toplumsal cinsiyet temsillerini derinlemesine etkileyen bir alandır. Geleneksel Türk televizyon dizilerinde kadınlar genellikle fedakâr, duygusal ve aile odaklı rollerle betimlenirken, erkekler otorite, güç ve karar verici pozisyonlarda sunulmaktadır (Çelenk ve Timisi, 2000, s. 123). 1990’lı yıllarda özel televizyon kanallarının yayına başlamasıyla yerli dizilerde içerik çeşitliliği artmış ve dizi üretiminde önemli bir artış yaşanmıştır. Bu gelişme, özel kanallar arasındaki rekabetin farklı tür ve temalarda yapımların üretilmesini teşvik etmesiyle mümkün olmuştur (Özçetin, 2010, s. 45). Ancak 2000’li yıllarda popüler olan dizilerde kadın karakterlerin çoğunlukla anne, eş veya fedakâr sevgili rolleriyle sınırlandırıldığı, bağımsız ve güçlü kadın temsillerinin ise istisnai olduğu görülmektedir. Bu durum, Türkiye’deki ataerkil toplumsal yapısının kadınların rollerini dar kalıplar içinde tanımlaması ve cinsiyet eşitsizliklerini yeniden üretmesiyle ilişkilendirilebilir. Günümüzde ise Türkiye, dizi üretiminde küresel bir merkez haline gelmiştir. Yılda yüzlerce dizi üretilerek sektörde ekonomik ve kültürel açıdan büyüme devam etmektedir. Türk dizileri, özellikle Orta Doğu, Latin Amerika ve Balkanlar gibi bölgelerde geniş izleyici kitlelerine ulaşarak uluslararası pazarda önemli bir ihracat kalemi olmuştur (Kaptan ve Algan, 2021, s. 112).

Kocabaş Tanman (2019), Türk dizilerinde nicelik ve nitelik açısından kayda değer gelişmeler yaşanmasına rağmen, bu ilerlemenin toplumsal cinsiyet eşitliğine yeterince katkı sağlamadığını vurgulamaktadır. Dizilerin çoğunlukla tekrarlayan ve belirli stereotiplerle sınırlanmış kadın temsilleri sunduğunu ve erkek egemen bir dil kullandığını ifade etmektedir (s. 114).

Kadın temsillerinin Türk medyasında genellikle duygusal kırılma, fedakârlık ve ailevi sorumluluklarla ilişkilendirildiğine dair yapılan çalışmalardan biri de (Akpınar 2015, s. 75), Türk melodramlarında kadın karakterlerin çoğunlukla romantik ilişkiler veya anne-eş rolleriyle tanımlanması üzerinedir. Örneğin, *Kuş Uçuşu* dizisinde Aslı karakterinin hırslı ancak duygusal çatışmalar yaşayan bir kadın olarak tasviri, bu stereotipleri hem pekiştirmek hem de sorgulamakta, böylece ataerkil normlara eleştirel bir perspektif sunmaktadır. Kandiyoti'nin (1988) "ataerkil pazarlık" kavramı ise kadınların ataerkil sistem içinde sınırlı bir özerklik kazanmak için toplumsal normlara uyum sağladığını açıklamaktadır (s. 279).

Erkek temsilleri ise hegemonik erkeklik normları ekseninde şekillenmektedir. Erkekler genellikle otoriter, duygusal olarak mesafeli ve güçlü bireyler olarak sunulmaktadır (Connell, 2005, s. 71). Bununla birlikte, akış platformları bu kalıplara alternatif olarak daha şefkatli ve farklı erkeklik temsillerine alan açmaktadır. Türk sosyal medyası ve dizilerinde hegemonik erkeklik ideolojisi hâlâ baskın olsa da yeni nesil medyada şefkatli erkeklik figürleri giderek görünürlük kazanmaktadır (Peker Dural vd., 2022, s. 47). *Bir İstanbul Ansiklopedisi* dizisinde erkek karakterlerin hem otoriter hem de duygusal yanlarını aynı anda sergilemesi, modern ve geleneksel erkeklik normları arasındaki gerilimi yansıtmaktadır.

Queer temsiller ise Türkiye'de sansür ve muhafazakâr normlar nedeniyle kısıtlamalarla karşılaşmaktadır. *Bir İstanbul Ansiklopedisi* dizisi, Reşad Ekrem Koçu'nun tarihsel anlatılarından yola çıkarak queer kimlikleri dolaylı, metaforik veya tarihsel bağlamda sunmaktadır ve bu yaklaşım sansürden kaçınma stratejisi olarak işlev görmektedir. Özbay ve Soybakis (2020), Türk akış medyasında queer temsillerin sansür nedeniyle dolaylı yollarla -örneğin ima veya ikincil karakterler aracılığıyla- sunulduğunu ve bu temsillerin genellikle toplumsal kabul arayışı çerçevesinde şekillendiğini belirtmektedir (s. 92). Örneğin, *Arayış* dizisinde queer kimlikler spiritüel ve bireysel bağlamlarda işlenerek sansür riskinin azaltıldığı görülmektedir.

Akış platformları, Türk medyasındaki toplumsal cinsiyet temsillerini dönüştürme potansiyeline sahip olmakla birlikte, bu dönüşüm büyük ölçüde yerel kültürel bağlamlarla sınırlı kalmaktadır. Bu bağlamda, Türk medyasındaki toplumsal cinsiyet

temsilleri; ataerkil normlar, sansür uygulamaları ve akış platformlarının küresel stratejileri arasındaki gerilim ekseninde şekillenmektedir.

Teorik Çerçeve

Bu çalışma, dijital yayın platformlarındaki orijinal Türk dizilerinde yer alan toplumsal cinsiyet temsillerini analiz etmek için üç temel teorik merceği bir araya getirmektedir: Judith Butler'ın performatif cinsiyet teorisi, Laura Mulvey'in erkek bakışı teorisi ve Stuart Hall'un temsil teorisi. Bu teoriler, *Kimler Geldi Kimler Geçti*, *Kuş Uçuşu*, *Aktris*, *Arayış*, *Cahil Periler* ve *Bir İstanbul Ansiklopedisi* dizilerinde kadın, erkek ve queer kimliklerin nasıl inşa edildiğini anlamak için bir çerçeve sunmaktadır. Her bir teori, hem küresel akış platformlarının ideolojik çerçeveleri (Netflix'in bireyselliği, Disney+'ın aile odaklılığı iddiası) hem de Türkiye'nin geleneksel ve ataerkil normlarıyla kesişen toplumsal cinsiyet temsillerini analiz etmek için stratejik olarak seçilmiştir. Bu teorik çerçeve, dizilerdeki anlatsal ve görsel temsillerin, toplumsal cinsiyet normlarını nasıl pekiştirdiğini, sorguladığını veya yeniden şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

Teorilerin entegrasyonu şu şekilde yapılandırılmıştır:

- Stuart Hall'un temsil teorisi, medyanın kültürel anlamları ideolojik olarak nasıl inşa ettiğini ve güç ilişkilerini nasıl yeniden yapılandığına temel olarak genel çerçeveyi sağlamaktadır. Bu teori, platformların içerik politikaları ve marka ideolojileri üzerinden temsillerin nasıl üretildiğini açıklar (Hall, 1997).
- Laura Mulvey'in erkek bakışı teorisi, görsel temsillerdeki nesneleştirme ve hiyerarşik bakış dinamiklerini ele almaktadır. Bu merceğe, özellikle kadın bedeninin görsel sunumunu ve platformların yakın planlar, algoritmik kapak görselleri estetik stratejilerini sorgular (Mulvey, 1975).
- Judith Butler'ın performatif cinsiyet teorisi, cinsiyetin sabit bir öz değil, tekrarlanan eylemlerle inşa edilen bir performans olduğunu savunmaktadır. Bu teori, karakterlerin normları nasıl yeniden ürettiğini veya altüst ettiğini ve platformların anlatı yapılarıyla bu performansı nasıl formatladığını analiz eder (Butler, 1990).

Bu üçlü entegrasyon, temsillerin ideolojik üretimini, görsel hiyerarşiyi ve kimlik inşasının dinamik sürecini birleştirerek, dizilerdeki toplumsal cinsiyetin hem platform

endüstrisi hem de yerel kültürel bağlamda nasıl işlediğini bütüncül bir şekilde açıklamaktadır.

Judith Butler'ın (1990) performatif cinsiyet teorisi, Türk akış medyasında karakterlerin cinsiyet rollerini nasıl gerçekleştirdiğini veya altüst ettiğini analiz etmek için güçlü bir araçtır. Örneğin, *Kimler Geldi Kimler Geçti* dizisinde Leyla karakterinin duygusal özerkliği (19:56'), geleneksel olarak kadınlara atfedilen pasif ve fedakâr kadın rollerine karşı bir performans olarak okunabilir. Leyla karakterinin "benching" (yedekte tutma) eleştirisi (13:28'), romantik ilişkilerde bireysel özerkliği vurgulayarak, Türkiye'deki ataerkil normlara karşı çıkar. Benzer şekilde, *Kuş Uçuşu* dizisinde Aslı karakterinin hırslı ve manipülatif tavırları, hegemonik kadınlık normlarını sorgulayan performatif bir eylem olarak değerlendirilebilir, ancak bu performanslar aynı zamanda ataerkil eleştirilerle (örn. "aşırı hırslı kadın" stereotipi) sınırlandırılır. Butler'ın teorisi, bu dizilerde karakterlerin cinsiyet normlarını nasıl ürettiğini veya yeniden tanımladığını anlamak için bir merceğe sunar, özellikle Türkiye'nin geleneksel bağlamında performatif eylemlerin sınırlarını ve olanaklarını öne çıkarır.

Butler'ın performatif cinsiyet teorisi, bu çalışmada yalnızca karakterlerin bireysel eylemleri üzerinden değil, aynı zamanda platformların sunduğu anlatı çatışması örgüsü (conflict structure) ve algoritmik kürasyon stratejileriyle eklenerek ele alınmıştır. Netflix'in teşvik ettiği bireysel özerklik, sadece karakterin normları reddetmesiyle değil, anlatı yapısının bu reddi bir başarı ve özgürleşme dramaturjisi olarak formatlamasıyla kurulur. Burada platform, izleyiciyi karakterle bireysel güçlenme üzerinden özdeşleşmeye davet eden bir algoritmik kürasyon yürütür. Buna karşın Disney+, Butlercı anlamda performatifliği daha yumuşatılmış ve topluluk onaylı bir formatta sunarak, çatışma örgüsünü radikal bir kopuştan ziyade toplumsal onarım ve uzlaşma üzerine kurar. Dolayısıyla platform ideolojisi, cinsiyet performanslarını birer endüstriyel format haline getirerek, hangi performansın 'özerklik' (Netflix), hangisinin 'aidiyet' (Disney+) olarak kodlanacağını anlatı çatışması yoluyla belirlemektedir.

Laura Mulvey'in (1975) erkek bakışı teorisi, medyanın kadınları görsel olarak nesneleştirerek erkek bakış açısını önceliklendirdiğini ve bu sürecin toplumsal cinsiyet hiyerarşilerini pekiştirdiğini savunur (s. 11). Mulvey'e (1975, s. 14) göre, sinema ve televizyonda kadın bedeninin yakın plan çekimler, özenle seçilmiş

kostümler ve voyeuristik kamera açılarıyla sunulması, özellikle erkek seyircinin bakışını tatmin eder. Mulvey'in teorisi, Türkiye özelinde önem taşır, çünkü Türk medyası hem geleneksel toplumsal normlara uyum sağlama çabası içindedir hem de küresel izleyici kitlesine hitap etmek amacıyla estetikleştirilmiş görsel öğeler kullanmaktadır. Bu ikilem, özellikle akış platformlarının görsel stratejilerinde net biçimde ortaya çıkar. Netflix'in dramatik ve yoğun estetiği (*Kuş Uçuşu*) ile Disney+'ın daha sade ve nötr estetiği (*Cahil Periler*) arasındaki farklar bu durumu yansıtır. Mulvey'in teorik çerçevesi, bu görsel temsillerin toplumsal cinsiyet normlarını nasıl pekiştirdiğini veya eleştirdiğini analiz etmek için bir perspektif sunmaktadır.

Öte yandan Laura Mulvey'in klasik 'erkek bakışı' kavramsallaştırması, dijital akış platformlarının kendine has estetik ve teknolojik formatları bağlamında 'Post-Mulvey' tartışmaları (örn. Walters, 2011; de Boever, 2013) çerçevesinde yeniden yorumlanmalıdır. Geleneksel sinematografik bakıştan farklı olarak dijital platformlar mobil ekranlara uygun yakın plan yoğunluğu, algoritmik kapak görsellerindeki nesneleştirme pratikleri ve izleyiciyi pasif bir seyirciden ziyade kesintisiz tüketime iten 'binge format' aracılığıyla bakışı yeniden yapılandırmaktadır.

Stuart Hall (1997), temsil teorisinde medyanın kültürel anlamları ideolojik olarak inşa ettiğini ve bu temsillerin güç ilişkilerini yeniden yapılandığını belirtmektedir (s. 17). Ancak dijital akış çağında bu ideolojik inşa süreci, Jenner'ın (2018) vurguladığı platform markalaşması ve içerik politikaları ile doğrudan ilişkilidir. Jenner'a göre platformlar, küresel pazarda kendilerini konumlandırmak için belirli bir 'akış ideolojisi' geliştirirler. Bu bağlamda Netflix, 'bireysel özerklik' ve 'norm dışılık' temalarını küresel bir marka kimliği olarak kullanırken Disney+, kendi kurumsal mirası olan 'aile odaklılık' ve 'toplumsal uyum' politikalarını yerel içeriklerine entegre etmektedir. Hall'un temsil teorisi çerçevesinde bu durum, Netflix dizilerindeki karakterlerin özerkliğinin küresel ilerlemeci bir marka vaadi olarak; Disney+ dizilerindeki uzlaşmacı temsillerin ise muhafazakâr-liberal bir denge politikası olarak inşa edildiğini gösterir. Dolayısıyla temsiller, yalnızca kültürel normların yansıması değil, platformların algoritmik ve endüstriyel kürasyon stratejilerinin ideolojik birer çıktısıdır.

Yöntem

Bu çalışma, nitel içerik analizi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Nitel içerik analizi, görsel ve anlatısal medya içeriklerinin sistematik biçimde kodlanması ve tematik olarak yorumlanması yoluyla toplumsal cinsiyet temsillerinin karmaşık ve çok katmanlı yapısını aydınlatmayı hedeflemektedir (Neuendorf, 2017, s. 19).

Araştırmanın analitik yaklaşımı, abdükatif (abductive) ve kuram-bilgilendirilmiş tümevarımsal nitelikte tasarlanmıştır. Abdükatif yaklaşım, verilerden türetilen sürpriz veya beklenmedik gözlemlere dayalı olarak en olası açıklamaları üretmeyi içermektedir. Bu süreç, çalışmada kullanılan mevcut kuramları veriyle karşılaştırarak revize etme veya genişletme fırsatı sunmaktadır. Bu tasarım iki aşamalı bir süreç izlemektedir: ilk aşamada kodlar ve temalar doğrudan verilerden türetilmiş olup herhangi bir önceden belirlenmiş kategorik yapıya bağlı kalınmamıştır; ikinci aşamada ise Butler, Mulvey ve Hall'un kuramsal çerçevesi odağı ile temalar yeniden gruplanmıştır. Kodlama ile tema geliştirme süreçlerinde MAXQDA nitel veri analizi yazılımından yararlanılmıştır. Bu yöntem, Butler'ın (1990) performatif cinsiyet teorisi, Mulvey'in (1975) erkek bakışı teorisi ve Hall'un (1997) temsil teorisi ile uyumlu bir biçimde dizilerdeki toplumsal cinsiyet temsillerinin ideolojik ve görsel inşasını analiz etmeye olanak tanımaktadır.

Örneklem

Analiz kapsamında, Netflix ve Disney+ platformlarında yayımlanan üçer dizi seçilerek toplamda altı orijinal Türk yapımı dizi örneklem olarak belirlenmiştir: *Kimler Geldi Kimler Geçti*, *Kuş Uçuşu* ve *Bir İstanbul Ansiklopedisi* (Netflix); *Aktris*, *Arayış* ve *Cahil Periler* (Disney+). Örneklem seçimi, şu kriterlere dayanmaktadır: (1) tür çeşitliliği (drama, romantik komedi, tarihsel drama), (2) queer temsillerin varlığı, (3) Türkiye'nin kültürel bağlamına uygunluk ve (4) platform ideolojilerinin (Netflix'in bireycilik, Disney+'ın aile odaklılık iddiası) temsiller üzerindeki etkisi. Çalışmanın veri seti, altı diziden amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen sahnelerden oluşmaktadır. Analiz birimi olarak "sahne", anlatısal ve görsel bütünlüğü olan sekans şeklinde tanımlanmıştır. Bu sekanslar, genellikle bir mekân veya zaman dilimi değişikliğiyle ayrılan, bağımsız anlam birimlerini temsil etmektedir. Sahne seçim prosedürü iki aşamalı olarak yürütülmüştür: İlk aşamada her dizinin tamamı taranarak toplumsal cinsiyet

temsillerinin belirgin olduğu sekanslardan oluşan bir sahne havuzu oluşturulmuş, ikinci aşamada ise Butler, Mulvey ve Hall'un kuramsal çerçeveleri ile toplumsal cinsiyet unsurlarına (güç ilişkileri, eril bakış, cinsiyet performansı vb.) en fazla katkı sağlayabilecek sahneler, maksimum çeşitlilik ilkesi gözetilerek amaçlı örnekleme stratejisiyle seçilmiştir. Bu süreç sonucunda her diziden 15-20 sahne olmak üzere 110 sahne analiz kapsamına alınmış ve toplam 239 kod üretilmiştir.

Veri Toplama

Veri toplama süreci, seçilen dizilerin sistematik olarak izlenmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Analiz kapsamında, toplumsal cinsiyetle ilişkili diyaloglar, karakterler arası etkileşimler ve görsel temsiller (örneğin kostüm kullanımı, kamera açıları) belirlenmiş ve veri setine dâhil edilmiştir. Elde edilen veriler, Excel ortamında şu sütunlar altında yapılandırılarak kaydedilmiştir: Dizi Adı, Bölüm Numarası, Zaman Kodu, Sahne Açıklaması, Karakter Adı/Cinsiyet Kimliği, Toplumsal Cinsiyet Unsuru, Potansiyel Kodlar, Görsel Temsil, Sahne Notları.

Örneğin, *Aktris* dizisinde Yasemin karakterinin yakın çekimlerle nesneleştirilmesi ya da *Bir İstanbul Ansiklopedisi* dizisinde queer kimliklerin metaforik biçimde sunulması gibi örnekler, tablolar aracılığıyla ayrıntılı biçimde belgelenmiştir.

Veri Analizi

Veri analizi, MAXQDA yazılımı kullanılarak üç aşamada gerçekleştirilmiştir.

Açık Kodlama: Sahne içerikleri, toplumsal cinsiyet unsurlarına göre kodlanmıştır (örn. "Duygusal kadın stereotipi", "Queer görünürlük", "Hegemonik erkeklik"). Bu aşamada veriden doğrudan türetilen toplam 239 benzersiz kod etiketi (unique codes) geliştirilmiştir. Örneğin, *Kimler Geldi Kimler Geçti* dizisinde Feyyaz karakterinin yemek yapma sahnesi (26:20'), "Şefkatli erkeklik" koduyla etiketlenmiştir.

Eksenel Kodlama: Açık kodlar, kavramsal ilişkilere dayalı olarak temalar altında gruplandırılmıştır (örn. "Kadınların duygusal özerkliği", "Heteronormatif normların eleştirisi", "Queer kimliklerin tarihsel bağlamda sunumu"). Bu aşamada, platformların ideolojik yapılarının temsiller üzerindeki etkileri analiz edilmiştir (Jenner, 2018, s. 112).

Seçici Kodlama: Elde edilen temalar arasından çalışmanın kuramsal çerçevesiyle en çok ilişkili olanlar seçilerek üst temalar belirlenmiştir (örn. “Queer kimliklerin ideolojik inşası”, “Kadın özerkliğinin ataerkil normlarla müzakeresi”). Örneğin, *Bir İstanbul Ansiklopedisi* dizisinde queer temsillerin dolaylı biçimde sunumu, sansür mekanizmalarıyla başa çıkma stratejisi olarak yorumlanmıştır.

Analiz sürecinde kullanılan ana kodların operasyonel tanımları ve veri setindeki karşılıklarını içeren kod kitabı Tablo 1’de sunulmuştur:

Tablo 1: Araştırma Kod Kitabı ve Operasyonel Tanımlar

Üst Tema	Kod Adı	Operasyonel Tanım	Veri Setinden Örnek Bağlam
Toplumsal Cinsiyet UNSURLU	Kadınların Görünürlük Mücadelesi	Kadının kamusal alanda veya profesyonel hayatta var olma çabası ve engelleri.	İstanbul Ansiklopedisi: Kadının kıyafet tercihleri nedeniyle kamusal alanda dışlanması.
Toplumsal Cinsiyet UNSURLU	Duygusal Emek	Kadından beklenen bakım, şefkat ve ilişkisel onarım sorumluluğu.	Kimler Geldi Kimler Geçti: Aileyi koruma uğruna gösterilen kadın özverisi.
Potansiyel Kodlar	Anne olmak = kadın olmak algısı	Kadın kimliğinin biyolojik doğurganlık ve annelik rolleriyle sınırlandırılması.	Arayış: Toplumda "tam kadın" olmanın annelikle eşdeğer tutulması.
Potansiyel Kodlar	Narsisizm ve Erkeklik	Toksik erkeklik performansları ve ilişkideki benmerkezci tutumlar.	Kimler Geldi Kimler Geçti: Erkek merkezli ilişki döngülerinin eleştirisi.
Potansiyel Kodlar	Queer Neşesi	LGBTQ+ bireylerin toplumsal baskıya karşı geliştirdikleri dayanışma	Cahil Periler: Norm dışı duygusal pratiklerin kolektif kutlanması.

Üst Tema	Kod Adı	Operasyonel Tanım	Veri Setinden Örnek Bağlam
		biçimleri.	

Geçerlilik ve Güvenilirlik

Analizin geçerliliği ve güvenilirliği, kodlayıcılar arası tutarlılık testi ile sağlanmıştır. Bu amaçla iki kodlayıcı, toplam veri setinin rastgele seçilen yüzde 20'sini (yaklaşık 22 sahne) bağımsız olarak kodlamıştır. Kod kitabı, kodlama süreci boyunca ortaya çıkan uyumsuzluklar doğrultusunda güncellenmiş ve araştırmacılar arası ortak tartışmalarla nihai hâle getirilmiştir. Cohen'in kappa katsayısı (κ), kod düzeyinde (code level) hesaplanmış olup elde edilen değer $\kappa > 0.80$ 'dir. Bu yüksek uyum oranı, analizde kullanılan kodlama sisteminin güçlü güvenilirliğe sahip olduğunu teyit etmektedir (Neuendorf, 2017, s. 169).

Çalışmanın sınırlılıkları, queer temsillerin sınırlı biçimde yer alması -özellikle sansür uygulamaları nedeniyle- ve görsel unsurlara odaklanmanın anlatısal derinliği kısmen gölgelemesi olarak belirlenmiştir. Bu sınırlılıklar, analiz sürecinde açıkça belirtilerek çalışmanın şeffaflığına katkı sağlanmıştır.

Etik Hususlar

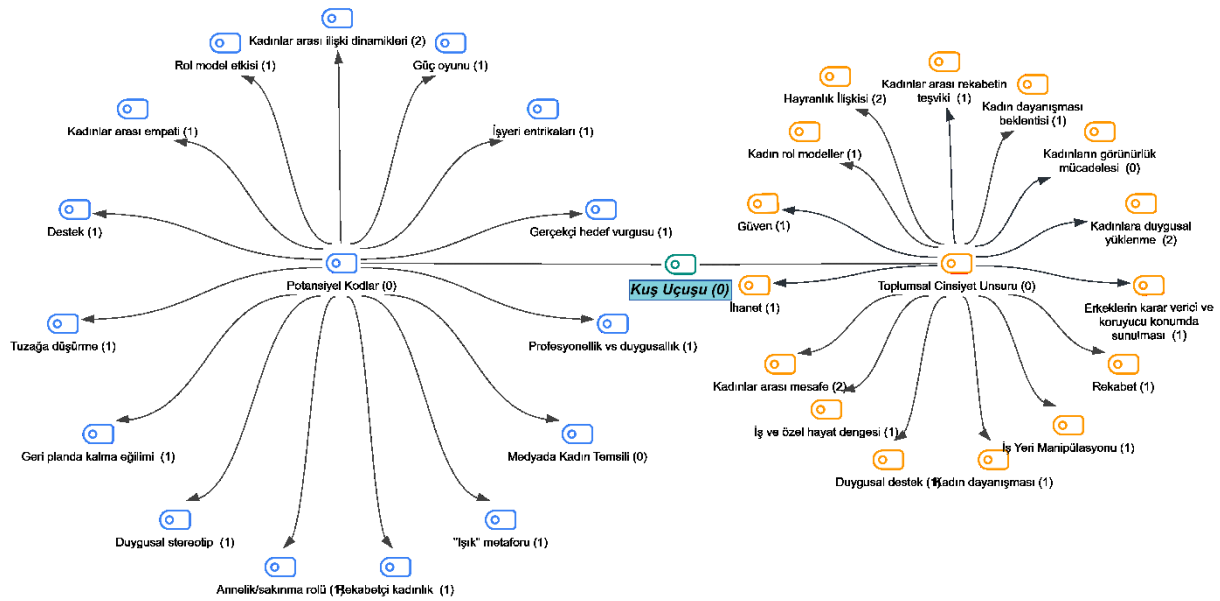
Bu araştırmada, yalnızca kamuya açık dizi içerikleri kullanıldığından etik kurul onayı gerekliliği doğmamıştır. Çalışmada yer verilen karakter adları ve diyaloglar, telif haklarına saygı çerçevesinde ve akademik alıntılama kurallarına uygun şekilde kullanılmıştır. Kodlama sürecinde, MAXQDA yazılımı aracılığıyla yapılan analizlerde herhangi bir kişisel veri işlenmemiş; yalnızca dizilere ait içerikler değerlendirilmiştir. Araştırma süreci, etik yayıncılık ilkeleri doğrultusunda yürütülmüş ve American Psychological Association (APA) standartlarına uygun şekilde yapılandırılmıştır (American Psychological Association, 2020, s. 258).

Bulgular

Bu bölümde, nitel içerik analizinin sonuçları sunulmaktadır. Analiz, altı orijinal Türk yapımı diziye odaklanmıştır: *Kuş Uçuşu*, *Kimler Geldi Kimler Geçti*, *Bir İstanbul Ansiklopedisi* (Netflix) ve *Aktris*, *Arayış*, *Cahil Periler* (Disney+). Kodlama süreci, toplumsal cinsiyet unsurlarını içeren 110 sahneyi kapsayarak tümevarımcı bir yaklaşımla temalara dönüştürülmüştür. Elde edilen bulgular, dört ana tema altında kategorize edilmiştir:

1. Kadın Temsilleri,
2. Erkek Temsilleri,
3. Queer Temsilleri,
4. Görsel Temsiller.

Bu temalar, platform ideolojileriyle olan ilişkileri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Her tema, analiz edilen dizilerden seçilen sahne örnekleriyle desteklenmiş ve AXQDA çıktıları aracılığıyla görselleştirilmiştir.

Şekil 1. *Kuş Uçuşu* Dizisi-Kod-Teori Modeli

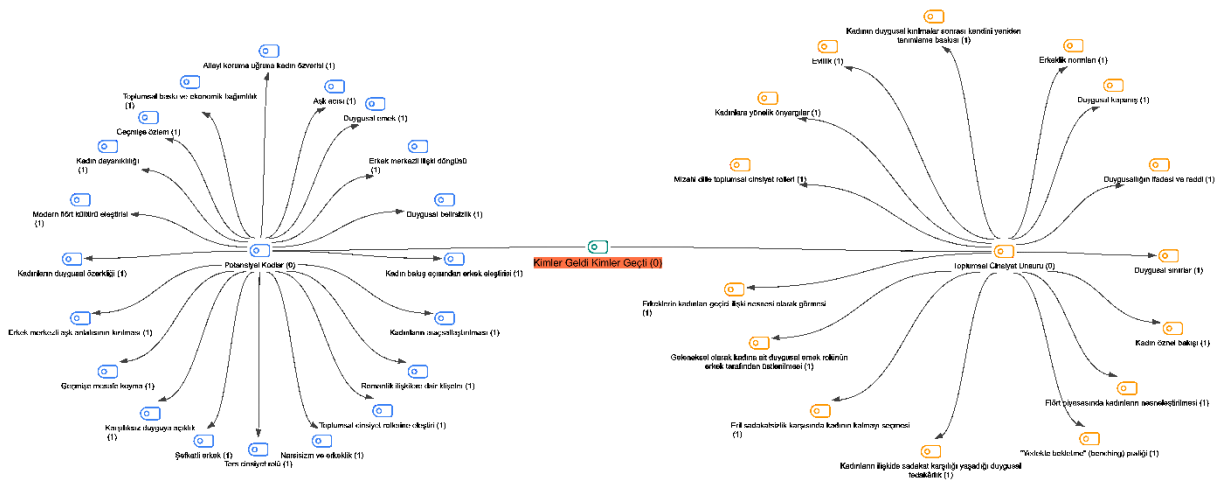
Şekil 1, *Kuş Uçuşu* dizisi bağlamında çalışma verilerinden elde edilen mavi renkli "potansiyel kodlar" ile bu verilerin kuramsallaştırılmasıyla oluşturulan turuncu renkli "teorik kodlar" arasındaki hiyerarşik ve tematik ilişkiyi görselleştirmektedir. Model, toplumsal cinsiyet rolleri ve kadınlar arası güç dinamiklerinin (rekabet,

dayanışma, rol model etkisi) bütüncül bir dökümünü sunarak, ampirik verinin analitik bir çerçeveye nasıl dönüştüğünü sergilemektedir.

Dizinin yayınlandığı Netflix dijital platformun küresel anlatı stratejisi, kadın karakterleri geleneksel "mağdur" rolünden çıkarıp "hırslı ve stratejik fail" olarak konumlandırmayı hedeflemektedir. Bu durum modelde, "kadınlar arası rekabet" ve "güç oyunu" gibi kodların yüksek görünürlüğü ile "toplumsal cinsiyet unsuru" çatısı altında toplanan profesyonel kimlik mücadelelerinde somutlaşmaktadır. Platformun "modern kadın" imajı, kadın dayanışmasını bir ideal olarak sunarken arka planda neoliberal başarı etiğinin getirdiği bireysel çatışmaları ve "tuzağa düşürme" gibi makyavelist unsurları meşrulaştıran bir ideolojik zemin sunmaktadır.

Örnek Sahne 1: *Kuş Uçuşu* dizisinde Aslı karakterinin, Lale Kıran'ın odasına gizlice girerek onun dünyasına duyduğu hayranlığı bir tür "yerel manipülasyon" ve "hayranlık ilişkisi" koduna dönüştürdüğü an; kadınlar arası mesafenin hayranlık ve haset arasındaki ince çizgisini örnekler.

Örnek Sahne 2: *Kuş Uçuşu* dizisindeki Lale ve Müge karakterleri arasındaki gerilimli diyalogda geçen "Biz seninle el ele yürümedik, ben senin omzuna basarak yükseldim" ifadesi, modeldeki "kadınlar arası rekabet" ve "güç oyunu" kodlarının en somut dışavurumudur.

Şekil 2. Kimler Geldi Kimler Geçti Dizisi Kod-Teori Modeli

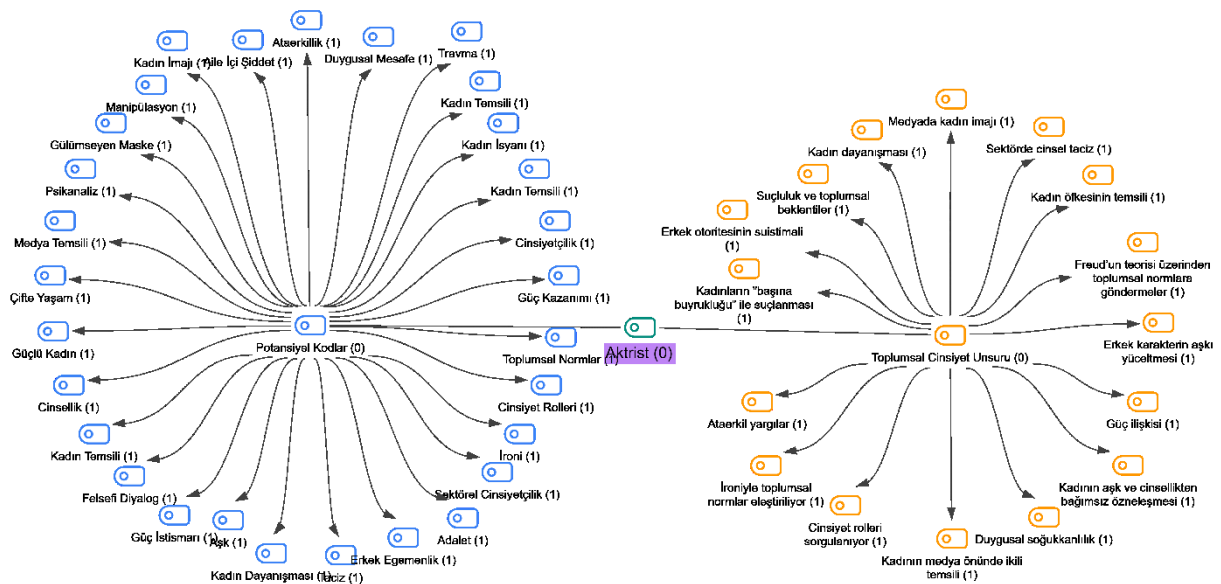
Şekil 2, "Kimler Geldi Kimler Geçti-Kod-Teori Modeli"ni görsel olarak sunmaktadır ve bu model, toplumsal yapıların, kadınların sosyal, kültürel ve profesyonel bağlamlardaki yerini anlamaya yönelik olarak potansiyel ve teorik kodlar arasındaki ilişkileri görselleştirmektedir.

dönüşümünü sergilemektedir. Model, İstanbul'un çok katmanlı toplumsal yapısında kadının aile içi konumundan kamusal görünürlük mücadelesine geçişini analitik bir hiyerarşide sunmaktadır.

Netflix platformunun yerel doku ile evrensel modernleşme sancılarını harmanlayan anlatı stratejisi, modelde geleneksel değerler ile bireysel özgürlükler arasındaki gerilim üzerinden karşılık bulur. "Dinsel mekânlar" ve "etnik gruplar" gibi kodların varlığı, platformun kültürel çeşitliliği bir fon olarak kullanırken; "Kadınların Görünürlük Mücadelesi" kodu aracılığıyla, muhafazakâr ve seküler kimliklerin kesişimindeki kadını "modernleşmenin öznesi" olarak konumlandırma çabasını yansıtmaktadır.

Örnek Sahne 1: Zehra karakterinin aile büyükleriyle sofrada oturduğu sırada, kendisine biçilen geleneksel ev hanımı rolüne karşı sessiz direnişi; modeldeki "Kadın-erkek rolleri" potansiyel kodu ile "Toplumsal Cinsiyet Rollerini" teorik kodunu somutlaştırır.

Örnek Sahne 2: Karakterin eski İstanbul sokaklarında/dinsel bir mekânda modern kıyafetleri ve fotoğraf makinesiyle dolaşarak kenti belgelemesi; "Kentsel mekân" kodunun "Modernleşme-Geleneksellik Çatışması" çerçevesinde nasıl yeniden üretildiğinin bir göstergesidir.

Şekil 4. Aktris Dizisi Kod-Teori Modeli

Şekil 4, "Aktris Dizisi Kod-Teori Modeli"ni medya endüstrisi ve toplumsal cinsiyet düzleminde kadın kimliğine yönelik "Kadın Temsili", "Güç İstismarı" ve "Cinsiyetçilik"

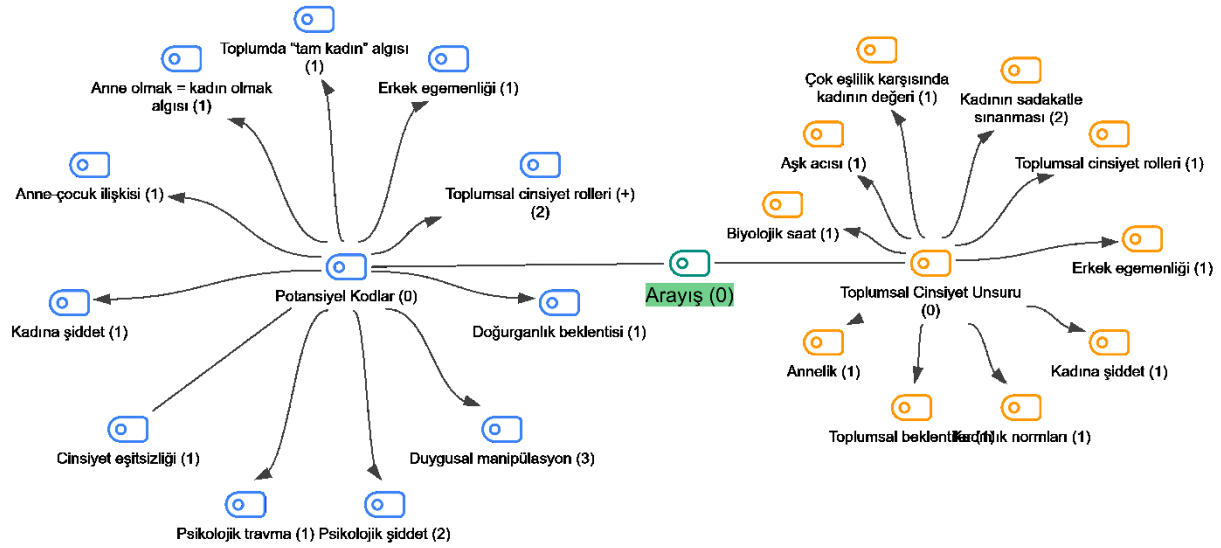
gibi potansiyel kodların; "Ataerkil Yapılar" ve "Toplumsal Cinsiyet Unsuru" gibi teorik kategorilere eklenmesini görselleştirmektedir. Model, kadının medya temsillerindeki nesneleştirilme sürecini ve bu temsillerin arka planındaki "Erkek Otoritesinin Sürdürülmesi" mekanizmalarını hiyerarşik bir yapıda sunmaktadır.

Disney+ platformunun akış ideolojisi, geleneksel "aile odaklı" marka imajı ile *Aktris* gibi sert sistem eleştirisi barındıran yerel yapımlar arasındaki diyalektik gerilim üzerinden yeniden şekillenmektedir. Platform, küresel rekabet stratejileri doğrultusunda muhafazakâr anlatı geleneğini esneterek; neoliberal feminizm ve toplumsal cinsiyet adaleti eksenli içeriklerle kendisini yerel krizlerin takipçisi, ilerici bir dijital aktör olarak konumlandırmaktadır.

Öte yandan Disney+ platformunun "yerel içeriklerde toplumsal eleştiri ve güçlü kadın figürleri" barındıran anlatı stratejisi, modelde "Kadın İsyanı" ve "Kadın Dayanışması" kodlarıyla karşılık bulmaktadır. Platform, medya dünyasının ışıltılı yüzü ile arka plandaki "Manipülasyon" ve "Şiddet" gerçekliğini çatıştırarak; ataerkil yapıları neoliberal bir perspektifle eleştirmekte ve kadını bu sistemin "boyunduruğundan" kurtulmaya çalışan dirençli bir özne olarak ideolojik açıdan yeniden kurgulamaktadır.

Örnek Sahne 1: Yasemin karakterinin, bir çekim setinde erkek yönetmenin baskıcı ve otoriter tavırlarına karşı geliştirdiği savunma mekanizması; modeldeki "Güç İstismarı" potansiyel kodu ile "Erkek Otoritesinin Sürdürülmesi" teorik kodunu somutlaştırır.

Örnek Sahne 2: Yasemin karakterinin aynadaki kendi yansımasıyla hesaplaştığı ve medyanın ona dayattığı imajı sorguladığı an; "Medyada Kadın İmgesi" kodunun "Kadınların Görünürlük Mücadelesi" çerçevesinde nasıl bir direnç pratiğine dönüştüğünü açıkça örnekler.

Şekil 5. Arayış Dizisi Kod-Teori Modeli

Şekil 5, "Arayış Dizisi Kod-Teori Modeli"ni görsel olarak sunmakta olup, bu model, kadın kimliği, toplumsal cinsiyet rolleri, aile yapısı ve ataerkil normlar arasındaki ilişkileri ortaya koymaktadır.

Disney+ platformunun "aile odaklı" geleneksel imajı ile yerel pazardaki "ilerici/toplumsal eleştiri" vizyonu arasındaki diyalektik gerilim, bu modelde "Çok eşlilik" ve "Erkek egemenliği" gibi kodların sorunsallaştırılmasıyla karşılık bulmaktadır. Platform, neoliberal feminizm ekseninde kadının içsel yolcuğunu ve varoluş sürecini keşfetme gayesinin sömürülmesini bir tarikat/topluluk anlatısı içinde sunarak; geleneksel aile değerlerini modern bir "kadın özgürleşmesi" süzgecinden geçirip yeniden konumlandırmaktadır.

Örnek Sahne 1: Nisan karakterinin, topluluk lideri tarafından ruhsal bir tamamlanmaya ikna edilmeye çalışıldığı an; modeldeki "Duygusal manipülasyon" potansiyel kodu ile "Toplumsal beklentiler/ahlak normları" teorik kodunu somutlaştırır.

Örnek Sahne 2: Tufan karakterinin, Nisan'a şehir hayatındaki "ideal kadın" ve "başarılı çalışan" rollerinin birer pranga olduğunu, gerçek şifanın ancak bu kimlikleri reddedip topluluğa teslim olmasıyla mümkün olacağını fısıldamasıyla, karakterin üzerindeki "Toplumsal beklentiler/ahlak normları" yükünü tetikleyerek onu savunmasız bırakan bir "Duygusal manipülasyon" kodunu somutlaştırır.

Örnek Sahne 2: Teras sahnelerinde karakterlerin birbirlerine verdikleri duygusal destek ve ortak mutfak kültürü; "Queer neşesi" kodunun, "Kadın dayanışmasının dönüşümü" çerçevesinde normatif yapıya nasıl bir alternatif sunduğunu açıkça örnekler.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Türk dijital platform dizilerinde kadın, erkek ve queer temsiller, platform ideolojileri, yerel normlar ve küresel dinamikler arasında şekillenmektedir. MAXQDA analizi, kadın temsillerini özerklik arayışı, ataerkil normlarla müzakere ve nesneleştirme-direnış gerilimi; erkek temsillerini hegemonik (otorite, duygusal mesafe) ve alternatif erkeklik (şefkat, duygusal açıklık); queer temsillerini ise görünürlük, reddedilme ve norm karşıtlığı ekseninde ortaya koymaktadır (Butler, 1990; Mulvey, 1975; Hall, 1997; Ahmed, 2006; Freeman, 2010). Netflix dizileri, bireysellik vurgusuyla kadınların (örn. Leyla karakterinin flört eleştirisi, 5. Bölüm, 13:28') ve queer karakterlerin özerkliğini öne çıkarırken, hegemonik erkeklığı (örn. Kenan karakterinin otoritesi, *Kuş Uçuşu*, 4. Bölüm, 10:13') eleştirel bir çerçeveye sunar; ancak dolaylı queer temsiller Türkiye'deki sansür ve toplumsal baskıları yansıtmaktadır. Görsel estetik, Netflix'te dramatik bireyselliği (örn. Aslı karakterinin agresif jestleri, *Kuş Uçuşu*), Disney+'ta ise uyum odaklı yumuşaklığı (örn. Antonia karakterinin dansı, *Cahil Periler*, 4. Bölüm, 38:12') vurgulamaktadır. Şekil 7, platformlar arası ideolojik farkların temsillere etkisini görselleştirmektedir.

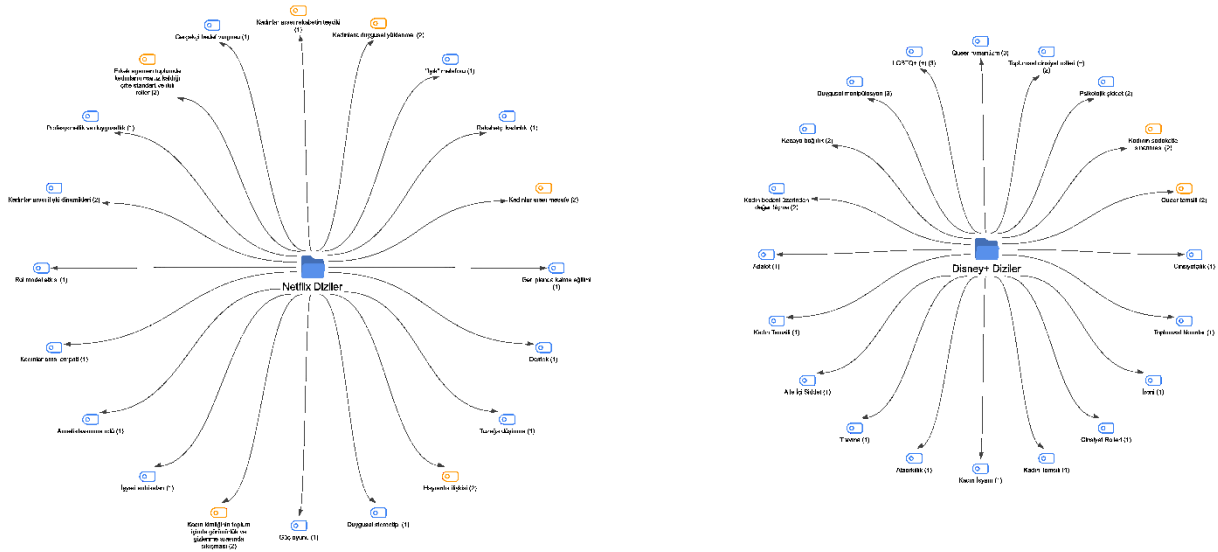
Görsel Temsiller

Görsel temsiller, dizilerde kostüm, beden dili ve kamera açıları üzerinden cinsiyet normlarını pekiştirir veya sorgular. Netflix dizilerinde canlı ve dramatik estetik, cesur renk paletleri ve dinamik kurgu hakimken; Disney+'da yumuşak ve nötr estetik ön planda olarak aile dostu bir atmosfer yaratır. Bu farklılıklar, platformların hedef kitle stratejilerini yansıtmaktadır. *Kuş Uçuşu*'nda Aslı'nın agresif duruşu (1. Bölüm, 04:50'), ekstavagant tarzı kıyafetlerle nesneleştirilir (kodlar: "görsel nesneleştirme", "agresif tavır"). *Bir İstanbul Ansiklopedisi*'nde Zehra'nın sigara saklaması (6. Bölüm, 15:35'), beden ve kimlik çatışmasını görselleştirir (kodlar: "görsel temsil", "beden dili"). *Aktris*'te Yasemin'in dar elbiseli sahnesi (2. Bölüm, 04:05'), yakın çekimlerle erkek bakışını pekiştirir (kodlar: "erkek bakışı", "kostüm"). *Arayış*'ta Nisan'ın sade kıyafetleri (3. Bölüm, 25:25'), nötr estetiği temsil eder (kodlar: "cinsiyet-nötr kostüm", "görsel

temsil”). *Cahil Periler*’de partideki atmosfer (4. Bölüm, 38:12’), queer kutlamasını yumuşak renklerle görselleştirir (kodlar: “görsel estetik”, “queer görünürlük”).

Netflix ve Disney+ İçerik Ekosistemlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Nitel Temel Haritalandırma Çıkarımları

Dijital akış platformlarının hızla değişen dünyasında Netflix ve Disney+ her biri kendine özgü içerik kürasyonu, izleyici etkileşimi ve kültürel temsillerle iki baskın güç olarak öne çıkmaktadır.

Şekil 7. Netflix-Disney+ Karşılaştırması

Şekil 7, incelenen altı diziden elde edilen verilerin platform bazlı tematik kümelenmesini ve stratejik ayrışmasını görselleştirmektedir. Netflix dizilerinde "Psikolojik şiddet ve travma" (2) ile "Kadınların aşk ilişkilerinde güç dengesi" (2) gibi bireysel fail odaklı kodlar ağırlık kazanırken; Disney+ seçkisinde "Queer kimlik temsili" (3), "Toplumsal cinsiyet normlarına uyum" (2) ve "Aile içi roller" (3) gibi kolektif ve yapısal uyum odaklı kodlar merkezi bir konuma yerleşmektedir.

Netflix dizilerinde öne çıkan kodlar, daha çok kadın kimliği, toplumsal cinsiyet normları, psikolojik durumlar ve ataerkil baskılar üzerine yoğunlaşmaktadır. Örneğin, "Kadınların aşk ilişkilerinde güç dengesi" (2), "Psikolojik şiddet ve travma" (2), "Kadın dayanışması ve rekabeti" (3), "Doğurganlık beklentisi" (1) ve "Aile içi cinsiyet rolleri" (2) gibi kodlar, kadınların sosyal ve duygusal dünyalarını derinlemesine ele almaktadır. Ayrıca, "Kariyer ve aile dengesi" (1), "Eş seçiminde baskılar" (1) gibi temalar da yer almakta ve kadınların çok yönlü yaşam deneyimlerine işaret

etmektedir. Teorik kodlar ise bu potansiyel kodlardan çıkararak ataerkil yapı, kadın kimliği üzerindeki toplumsal baskılar ve kadınlar arası ilişkilerin dinamiklerini açıklamaktadır.

Disney+ dizilerinde ortaya çıkan kodlar ise daha çok queer temsiller, toplumsal cinsiyet normlarına uyum veya karşı koyma, aile yapısı ve normatif ilişkiler etrafında yoğunlaşmaktadır. Öne çıkan kodlar arasında “Queer kimlik temsili” (3), “Toplumsal cinsiyet normlarına uyum” (2), “Kadınların aile içindeki rolleri” (3), “Romantik ilişkilerde cinsiyet rolleri” (1) ve “Toplumsal normların baskısı” (1) bulunmaktadır. Disney+ kodları, queer temsiller ve normatif beklentiler arasında bir denge kurmaya çalışırken, kadın kimliği ve aile yapısının geleneksel yönlerini de ele almaktadır. Teorik kodlar ise bu dinamikleri, toplumsal cinsiyet unsuru, queer temsili ve aile normları ekseninde yorumlamaktadır.

Platformlar arası ideolojik farklılık, karakterlerin çatışma çözme biçimlerinde somutlaşmaktadır. Netflix, neoliberal bir "bireysel özerklik" ideolojisi benimseyerek; karakterlerini geleneksel normları reddeden, toksik ilişkileri sonlandıran ve kariyer odaklı radikal kararlar alan (özerkleşen) özneler olarak kurgulamaktadır. Buna karşın Disney+, daha "uzlaşmacı ve bütünleştirici" bir strateji izlemekte; queer temsillerinde dahi karakterlerin topluluk kabulü, aileyle barış ve çatışmaların kolektif onarımı (eklemlenme) üzerinden sistemle yeni bir denge kurmasını hedeflemektedir.

Tablo 2: Platform İdeolojisi ve Baskın Kod Grupları

Platform	İdeolojik Odak	En Yüksek Frekanslı Kodlar	Baskın Anlatı Sonucu
Netflix	Bireysel Özerklik	Kadın Kimliği (15), Kariyer/Güç (12), Bireysel İsyan (9)	İlişkiyi bitirme, norm reddi, profesyonel başarı
Disney+	Aile/Topluluk Uzlaşması	Aile Roller (14), Topluluk Kabulü (11), Queer Dayanışma (10)	Çatışma çözümü, aidiyet, seçilmiş aile inşası

Tablo 2’de sunulan karşılaştırmalı veriler, platformların içerik kürasyonu ve anlatı inşasındaki stratejik farklılıklarını ampirik bir düzleme taşımaktadır. Netflix dizilerinde "Kadın Kimliği" ve "Kariyer/Güç" kodlarının yüksek frekansla merkezi bir

konumda yer alması, platformun neoliberal özne inşasını ve bireysel özerkliği öncelikli bir anlatı çıktısı olarak kurguladığını doğrulamaktadır. Buna karşın Disney+ verilerindeki "Aile Roller" ve "Topluluk Kabulü" kodlarının baskınlığı, platformun yerel temsillerde çatışmacı değil, uzlaşmacı bir çerçeveye benimsediğine işaret etmektedir.

Bu karşılaştırmalı görünüm, dijital platformların toplumsal cinsiyet temsillerini salt bir çeşitlilik unsuru olarak sunmadığını; aksine, küresel marka kimlikleri ile yerel kültürel normlar arasında kurdukları ideolojik köprüye göre kodları hiyerarşik olarak yeniden yapılandırdıklarını kanıtlamaktadır. Özellikle Netflix'teki "Bireysel İsyan" ile Disney+'taki "Seçilmiş Aile/Aidiyet" kodları arasındaki hacimsel fark, karakterlerin kriz anlarında başvurdukları çözüm mekanizmalarının platform ideolojisinden bağımsız olmadığını göstermektedir.

Analiz edilen altı dizi, toplumsal cinsiyetin çok katmanlı yapısını platform spesifik sonuçlarla doğrulamaktadır. *Kuş Uçuşu* ve *Kimler Geldi Kimler Geçti* modelleri, profesyonel yaşamdaki rekabetçi özerkliği; *Bir İstanbul Ansiklopedisi* ve *Aktris* modelleri, kamusal alandaki görünürlük ve direniş pratiklerini; *Arayış* ve *Cahil Periler* modelleri ise determinizm ve heteronormatif yapıya karşı geliştirilen alternatif aidiyet ağlarını açığa çıkarmaktadır. Bu bütüncül perspektif, dijital yayıncılığın kadın kimliğini sadece betimlemekle kalmayıp, platformun küresel piyasa pozisyonuna göre ideolojik olarak yeniden ürettiğini göstermektedir.

Netflix'in "bireysel özerklik" ve Disney+'ın "uzlaşmacı/topluluk odaklı" yapıları arasındaki farklar, Tablo 3'te mini-matris üzerinden sistematik hale getirilmiştir:

Tablo 3. Platform İdeolojisi ve Anlatı Sonuçları Matrisi

Tema	Netflix (Bireysel Özerklik Odaklı)	Disney+ (Uzlaşma ve Topluluk Odaklı)
İlişki Dinamikleri	Norm Reddi ve Bitirme: Karakterin kendi yolunu çizmesi için toksik veya geleneksel ilişkileri radikal şekilde sonlandırması (Örn: <i>Kuş Uçuşu</i> - Lale).	Çatışma Çözümü ve Onarım: İlişkilerin kriz anlarında dahi diyalog veya topluluk desteğiyle onarılmaya çalışılması (Örn: <i>Cahil Periler</i> - Antonia).
Kariyer ve Başarı	Radikal Kariyer Seçimi: Toplumsal beklentileri hiçe sayan, hırslı ve bireysel başarı odaklı yükseliş (Örn: <i>Kuş Uçuşu</i> - Aslı).	Toplumsal Fayda/Kabul: Başarının kişisel hırstan ziyade bir topluluğa ait olma veya kendini kanıtama süreciyle birleşmesi (Örn: <i>Aktris</i> - Yasemin).

Aile Yapısı	Bireysel Özgürleşme: Ailenin bir engel veya baskı unsuru olarak görülüp bireyin buradan kopuşu (Örn: <i>Kimler Geldi Kimler Geçti</i>).	Seçilmiş Aile/Barış: Kan bağı olan aileyle barışma veya yeni, kapsayıcı bir "seçilmiş aile" (chosen family) inşası (Örn: <i>Cahil Periler, Arayış</i>).
Kimlik İnşası	Özerk Kimlik: Karakterin kendi değer yargılarını toplumsal normların üzerinde tutması (Örn: <i>İstanbul Ansiklopedisi - Zehra</i>).	Topluluk Kabulü: Kimliğin bir grubun veya kolektif bir bilincin parçası olarak meşruiyet kazanması (Örn: <i>Arayış - Nisan</i>).

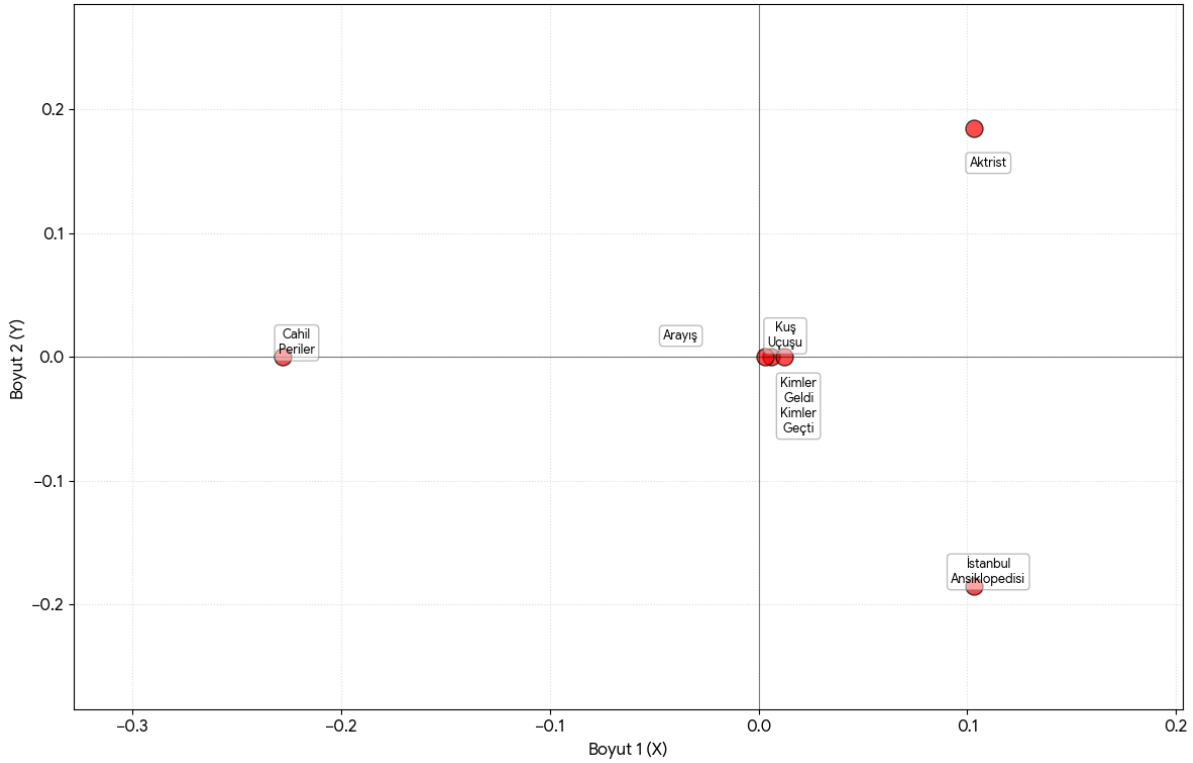
Bu karşılaştırmalı model, Netflix ve Disney+ dizilerinin kadın kimliği, toplumsal cinsiyet rolleri ve queer temsiller konularında farklı tematik odaklar ve anlatı stratejileri benimsediğini göstermektedir. Netflix, daha çok bireysel psikolojik deneyimler ve ataerkil yapıya karşı kadın dayanışması gibi temalara vurgu yaparken, Disney+ dizileri queer temsiller ve toplumsal normlara uyum/karşı koyma ekseninde ilerlemektedir. Model, her iki platformun da farklı izleyici kitlelerine ve toplumsal mesajlara yönelik özgün anlatılar geliştirdiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4: Diziler Arası Tematik Benzerlik Matrisi (Jaccard Katsayısı)

Diziler	Kuş Uçuşu	K.G.K.G.	İst. Ans.	Aktris	Arayış	C. Periler
Kuş Uçuşu	1.00	0.74	0.70	0.70	0.80	0.69
Kimler Geldi Kimler Geçti	0.74	1.00	0.67	0.67	0.77	0.66
İstanbul Ansiklopedisi	0.70	0.67	1.00	0.63	0.73	0.62
Aktris	0.70	0.67	0.63	1.00	0.73	0.62
Arayış	0.80	0.77	0.73	0.73	1.00	0.72
Cahil Periler	0.69	0.66	0.62	0.62	0.72	1.00

MAXQDA yazılımı ile gerçekleştirilen Belge Benzerlik Analizi (Tablo 4), incelenen yapımların toplumsal cinsiyet ve platform ideolojisi bağlamındaki tematik yakınlıklarını matematiksel olarak doğrulamaktadır. Verilere göre, farklı platformlarda yer almalarına rağmen *Kuş Uçuşu* (Netflix) ve *Arayış* (Disney+) dizileri arasında saptanan 0.80 oranındaki yüksek benzerlik katsayısı, her iki yapımın da 'güç ilişkileri,

manipülasyon ve toplumsal cinsiyet rolleri' ekseninde ortak bir kod anlatısından beslendiğini göstermektedir.

Şekil 8: MAXQDA Belge Haritası (Document Map) – Tematik Kümeleme

Belge Haritası (Şekil 8) incelendiğinde; *Kuş Uçuşu*, *Kimler Geldi Kimler Geçti* ve *Arayış* dizilerinin merkeze yakın bir kümelenme sergilediği, buna karşın *Cahil Periler* dizisinin (X: -0.22) haritanın sol ekseninde belirgin bir şekilde ayrıştığı görülmektedir. Bu mekânsal ayrışma, *Cahil Periler*'in queer dayanışma ve alternatif aile yapısı odaklı özgün kod yapısının, diğer dizilerdeki rekabet ve statü odaklı geleneksel/modern çatışma temalarından ampirik olarak farklılaştığını göstermektedir. Bu veriler, çalışmanın nitel bulgularını istatistiksel bir kanıt zinciriyle desteklemektedir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışma, Netflix ve Disney+ platformlarındaki seçili Türk yapımı dizilerde (*Kuş Uçuşu*, *Kimler Geldi Kimler Geçti*, *Bir İstanbul Ansiklopedisi* [Netflix]; *Aktrist*, *Arayış*, *Cahil Periler* [Disney+]) toplumsal cinsiyet temsillerinin, platform ideolojileri (Netflix'in bireysel özerklik ve neoliberal/postfeminist eğilimleri ile Disney+'ın aile odaklı/uzlaşmacı yaklaşımı) ile Türkiye'nin geleneksel ataerkil normları arasındaki gerilimle şekillendiğini ortaya koymaktadır. MAXQDA aracılığıyla gerçekleştirilen nitel

içerik analizi, kadın, erkek ve queer temsillerinin çok katmanlı dinamiklerini göstermiştir.

Bulgular, platformların görsel estetik ve anlatı kurgusu tercihlerinde belirgin bir ayrışmaya işaret etmektedir. Netflix dizilerinde bireysel özerklik, norm reddi ve karakterlerin kendi yolunu çizme süreçleri daha merkezi bir rol oynarken, Disney+ yapımlarında uzlaşma, aile içi/topluluk içi kabul ve çatışma çözümü mekanizmaları baskın çerçevelenmiştir (örneğin queer temsillerin melodramatik aile bağlamında sunulması). Bu ayrışma, Butler'ın (1990) performatif cinsiyet teorisiyle değerlendirildiğinde, Netflix'in bireysel güçlenme performanslarını neoliberal bireycilik ve postfeminist "özgürleşme" söylemleriyle formatladığını, Disney+'ın ise performatifliği yumuşatarak heteronormatif aidiyet ve toplumsal onarım üzerine kurduğunu gösterir. Mulvey'in (1975) erkek bakışı teorisi bağlamında Netflix'in dramatik estetiği (yakın planlar, yoğun görsellik) nesneleştirmeyi kısmen sorgulasa da cinsel özerklik üzerinden yeniden üretirken, Disney+'ın nötr estetiği geleneksel hiyerarşileri daha az görünür kılarak korumaktadır. Hall'un (1997) temsil teorisiyle bakıldığında ise bu temsiller, platformların küresel marka ideolojileriyle yerel kültürel normların müzakeresi olarak ideolojik anlam üretmektedir. Netflix radikal özerkliği küresel ilerlemeci bir vaad olarak konumlandırırken, Disney+ muhafazakâr-liberal denge politikası izler.

Bu tematik ayrışmayı değerlendirirken, platform ideolojisinin yanı sıra alternatif değişkenlerin de anlatı yapısı üzerinde belirleyici olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Dizilerin türsel farklılıkları (örn. *Kuş Uçuşu*'nun iş dünyası draması ile *Cahil Periler*'in melodramatik yapısı), hedef kitle segmentasyonu ve farklı yapımcı/prodüksiyon stratejileri, temsillerin kurulma biçimini doğrudan etkileyebilmektedir. Örneğin, Netflix'in daha küresel ve "niş" odaklı kitle stratejisi radikal özerklik vurgusuna alan açarken, Disney+'ın geniş kitlelere hitap eden "aile dostu" marka mirası (Wasko, 2020), yerel içeriklerdeki yumuşatılmış ve uzlaşmacı tonu açıklayan tamamlayıcı bir faktör olarak okunabilir. Bu çok boyutlu yapı, akış medyasının toplumsal cinsiyet normlarını hem pekiştiren hem de dönüştüren hibrit bir işlev gördüğünü kanıtlamaktadır.

Çalışmanın literatüre özgün katkısı, küresel akış platformlarının (Netflix ve Disney+) Türk orijinal içeriklerindeki toplumsal cinsiyet temsillerini karşılaştırmalı

olarak incelemesidir. Mevcut literatürde Türk televizyon dizilerindeki toplumsal cinsiyet temsilleri genellikle geleneksel TV bağlamında ele alınmakta (örneğin stereotipik rollerin kültürel normları pekiştirmesi; Karaduman ve Oduncu, 2023; genel Türk TV serileri üzerine çalışmalar), Netflix odaklı çalışmalar ise STEM temsilleri (Gürkan vd., 2024) veya mitolojik kahraman dizilerinde sembolik etkileşim (Cıftıcı, 2021) gibi spesifik alt alanlara odaklanmaktadır. Bu çalışma ise platform karşılaştırmasını (Netflix vs. Disney+) ve kuramsal entegrasyonu (Butler-Mulvey-Hall) Türk akış medyasına uygulayarak bir boşluğu doldurur. Netflix'in neoliberal/postfeminist bireyciliği ile Disney+'ın aile odaklı muhafazakâr eğiliminin yerel normlarla nasıl müzakere edildiğini gösterir. Bulgular, benzer çalışmalarda (örneğin Netflix'in queer ve kadın temsillerinde bireysel direnç vurgusu, genel akış platformu incelemeleri) örtüşürken, Disney+'ın "yumuşatılmış" queer temsilleri gibi ayrışan yönleri vurgular. Bu durum, platformların yerel sansür ve kültürel bağlamda nasıl uyarlandığını ortaya koyar.

Sonuç olarak, kadınların iş dünyasındaki görünürlük mücadelesi ve queer bireylerin direnç pratikleri, sadece bireysel deneyimler olarak değil; kültürel, ekonomik ve sansür politikalarıyla şekillenen politik birer inşa olarak değerlendirilmelidir. Bu bulgular, akış medyasının toplumsal cinsiyet rejimindeki dönüştürücü rolünü vurgular. Netflix bireysel özgürleşme potansiyeli sunsa da neoliberal çerçevelerle sınırlı kalırken, Disney+ geleneksel normları kısmen korur ancak kapsayıcılık iddiasıyla evrilir. Çalışma, kuramsal katkı olarak "temsil-bakış-performativite" üçlemine Türk dijital platformlarına uyarlayarak yeni bir analitik çerçeve sunar. Uygulamalı çıkarımlar açısından ise platformların içerik politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği üzerindeki etkisini detaylandırır ve sansür mekanizmalarının küresel-yerel gerilimini gösterir.

Gelecek araştırmaların, izleyici algısını, platformların değişen yayın politikalarını (örn. 2024-2026 Netflix Türkiye yatırımları) ve daha geniş örnekleme (diğer platformlar gibi BluTV, Exxen) kapsayacak şekilde genişletilmesi, dijital yayıncılığın toplumsal cinsiyet rejimindeki dönüştürücü rolünü daha net ortaya koyacaktır.

Kaynakça

- Afifulloh, M. (2025). Gender construction in original Netflix film: A representation study. *Galactica Media: Journal of Media Studies*, 7(1): 48–68.
<https://doi.org/10.46539/gmd.v7i1.529>
- Ahmed, S. (2006). *Queer phenomenology: Orientations, objects, others*. Durham, NC: Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822388074>
- Akpınar, Ş. (2015). Melodram ve modernite ilişkisi bağlamında, Yeşilçam sinemasında Avrupalılık görüntülerinin kadın karakterler üzerinden temsili: Kezban filmleri örneği. *Turkish Studies- International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(10): 61–80.
<https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.8678>
- Allen, L. (2024). What can the Netflix series *Sex Education* teach school-based sexuality education? *American Journal of Sexuality Education*, 19(4): 398–416.
<https://doi.org/10.1080/15546128.2023.2282505>
- Balanzategui, J., Baker, D., ve Clift, G. (2024). What is ‘children’s television’ in the streaming era?: Assessing content discoverability through Australian children’s streaming platform fluencies. *Convergence: The International Journal of Research into New Media Technologies*, 30(4): 1529-1554.
<https://doi.org/10.1177/13548565241264002>
- Butler, J. (1990). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. New York, NY: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203824979>
- Calderón-Sandoval, O., Medina-Bravo, P., ve Sánchez-Espinosa, A. (2025). The (neoliberal) feminism of global SVOD platforms, Netflix’s inclusion policy, and the negotiations of women audiovisual creators: Two Spanish case studies. *Feminist Media Studies*, 1–16. <https://doi.org/10.1080/14680777.2025.2504498>
- Cıftıcı, D. (2021). Netflix’teki Türk Dizilerinin Sembolik Etkileşimcilik ve Kahramanların Toplumsal Cinsiyet Açısından Ele Alınması: Atiye ve Hakan Muhafız Dizileri Karşılaştırılması. *Erciyes İletişim Dergisi*, 8(1), 177-203.
<https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.795797>

Connell, R. W. (2005). *Masculinities* (2nd ed.). Berkeley, CA: University of California Press.

Çelenk, S., ve Timisi, N. (2000). "Yerli dramalarda kadın temsili ve şiddet." *Televizyon, kadın ve şiddet*. N. B. Çelik (der.) içinde. Ankara: KİV Yayınları. 24-64.

De Boever, A. (2013). *Narrative and the aesthetics of the digital age*. London: Bloomsbury Academic.

Dhaenens, F. (2013). Teenage queerness: Negotiating heteronormativity in the representation of gay teenagers in *Glee*. *Journal of Youth Studies*, 16(3): 304–317. <https://doi.org/10.1080/13676261.2012.718435>

Ergül Güvendi, N. (2023). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında Türk kültüründe kadın: Kuramsal bir tartışma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 27(3): 551–564.

Euronews. (2020, July 23). Turkish authorities 'told Netflix to remove gay character from script to get licence for filming'. <https://www.euronews.com/2020/07/23/turkish-authorities-told-netflix-to-remove-gay-character-from-script-to-get-licence-for-fi>

Freeman, E. (2010). *Time binds: Queer temporalities, queer histories*. Durham, NC: Duke University Press. <https://doi.org/10.1215/9780822393184>

Gill, R. (2007). Postfeminist media culture: Elements of a sensibility. *European Journal of Cultural Studies*, 10(2): 147–166. <https://doi.org/10.1177/1367549407075898>

Gross, L. (2001). *Up from invisibility: Lesbians, gay men, and the media in America*. New York, NY: Columbia University Press.

Gürkan, H., Biga, N. T., ve Ege, Ö. (2024). Breaking the borders: Gender dynamics in STEM portrayals in Turkish Netflix series. *Journal of European Studies*, 54(3): 322-340. <https://doi.org/10.1177/00472441241264782>

Halberstam, J. (2005). *In a queer time and place: Transgender bodies, subcultural lives*. New York, NY: NYU Press. <https://doi.org/10.18574/nyu/9780814790892.001.0001>

- Hall, S. (der.) (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: Sage Publications.
- Hanke, R. (1992). "Redesigning men: Hegemonic masculinity in transition". *Men, masculinity, and the media*. S. Craig (der) içinde. London: Sage Publications. 185–198.
- Jenner, M. (2018). *Netflix and the re-invention of television*. Cham: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-94316-9>
- Kandiyoti, D. (1988). Bargaining with patriarchy. *Gender & Society*, 2(3): 274–290. <https://doi.org/10.1177/089124388002003004>
- Kaptan, Y., ve Algan, E. (2021). "Correction to: Introduction: Turkey's national television in transnational context." *Television in Turkey*. Y. Kaptan ve E. Algan (der.) içinde. Cham: Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-46051-8_14
- Karaduman, S., ve Oduncu, P. (2023). Televizyon dizilerinde üretilen toplumsal cinsiyet algısında senaryo yazarlarının rolü. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 37: 631–647. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1405775>
- Karbalaee Shabani, M. (2024). Content comparison: How Disney+ and Netflix differ in age ratings and quality. ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/387509265_Content_Comparison_How_Disney_and_Netflix_Differ_in_Age_Ratings_and_Quality
- Kaur, H., ve Ashfaq, R. (2023). The impact of Netflix on viewer behaviour and media consumption: An exploration of the effects of streaming services on audience engagement and entertainment preferences. *Journal of Media, Culture and Communication*, 3(4): 9–23. <https://doi.org/10.55529/jmcc.34.9.23>
- Khazoom, F. (2025). Televisuality on a global scale: Netflix's local-language strategy. *Media and Communication*, 13. <https://doi.org/10.17645/mac.9356>
- Kocabaş Tanman, N. (2019). *Türk televizyon dizilerinde kadın temsili: Kadın, Ufak Tefek cinayetler ve İstanbullu gelin dizileri örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Uşak Üniversitesi.

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=ux226o2z9MXh6BcFLvGyg&no=dtG6Q8BwM-ayVEHXt0GRoQ>

Lobato, R. (2019). *Netflix nations: The geography of digital distribution*. New York, NY: NYU Press. <https://doi.org/10.18574/nyu/9781479882281.001.0001>

Moss, C. E., ve Waddell, T. F. (2023). Happiest streaming platform on earth: The role of presumed influence in the parental control decision process. *New Media & Society*. <https://doi.org/10.1177/14614448231215486>

Mulvey, L. (1975). Visual pleasure and narrative cinema. *Screen*, 16(3): 6–18. <https://doi.org/10.1093/screen/16.3.6>

Neuendorf, K. A. (2017). *The content analysis guidebook* (2nd ed.). London: Sage Publications. <https://doi.org/10.4135/9781071802878>

Özbay, C., ve Soybakis, O. (2020). Political masculinities: Gender, power, and change in Turkey. *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 27(1): 27–50. <https://doi.org/10.1093/jxy/jxy040>

Özbay, C., ve Öktem, K. (2021). Turkey's queer times. *New Perspectives on Turkey*, 64: 117–130. <https://doi.org/10.1017/npt.2021.4>

Özçetin, B. (2010). Kullanımlar ve doyumlardan izlerkitle sosyolojisine: Türkiye'de izlerkitle çalışmaları. *İletişim Araştırmaları*, 8(2): 9–37.

Peker-Dural, H., Solak, Ç., Soylu-Konak, N. S., Akça-Doğan, E. ve Göregenli, M. (2022). Social representations of foreign & Turkish women on the new Turkish media: A thematic discourse analysis through masculinity ideology. *Nitel Sosyal Bilimler*, 4(1): 33–58. <https://doi.org/10.47105/nsb.1079182>

Radyo, Televizyon ve İsteğe Bağlı Yayınların İnternet Ortamından Sunumu Hakkında Yönetmelik. (2019, 1 Ağustos). Resmî Gazete, (30849). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2019/08/20190801-5.htm>

Sandlin, J. A., ve Garlen, J. C. (der.). (2016). *Disney, culture, and curriculum*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315661599>

Sturgill, J. (2019). *Beyond the castle: An analysis of the strategic implications of Disney+* [Undergraduate honors thesis, East Tennessee State University]. East Tennessee State University Digital Commons. <https://dc.etsu.edu/honors/492>

- Tasker, Y., ve Negra, D. (der.). (2007). *Interrogating postfeminism: Gender and the politics of popular culture*. Durham, NC: Duke University Press.
- Tryon, C. (2015). *On-demand culture: Digital delivery and the future of movies*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Van Zoonen, L. (1994). *Feminist media studies*. London: Sage Publications.
- Vivarelli, N. (2020, July 21). Netflix cancels production of Turkish original 'If Only' over censorship of gay character. *Variety*.
<https://variety.com/2020/digital/global/netflix-cancels-if-only-gay-character-turkey-original-censorship-1234712131/>
- Walters, J. (2011). *Digressions in European cinema: A thematic and formal study*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Wasko, J. (2020). *Understanding Disney: The manufacture of fantasy* (2nd ed.). Cambridge: Polity.
- Wayne, M. L. (2018). Netflix, Amazon, and branded television content in subscription video on-demand portals. *Media, Culture & Society*, 40(5): 725–741.
<https://doi.org/10.1177/0163443717736118>
- We Are Social. (2024). Digital 2024: Turkey. <https://datareportal.com/reports/digital-2024-turkey>
- Wood, J. T. (1994). Gendered media: The influence of media on views of gender. *Gendered lives: Communication, gender, and culture* içinde. Belmont, CA: Wadsworth, 231–244.